

ՓԵԼԼԷԿՐՈՅ ՓԻՈԼԱ

ԱՆՁԻՆՔ

ՓԵԼԼԷԿՐՈՅ ՓԻՈԼԱ, ՆԿԱՐԷՆ.

ԴՈՄԻՆԻԿՈՍ, ԻՐ ԿԵՐԱՅՐԸ.

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ, ԻՐ ԵՆԻՆԵՆԻՆԵՐԸ.

ԹԱԿԷՆՈՍ ՔԱՐԼՈՆԷ, ՔԱՆԴԱԿԱՊԵՐԸ.

ՅՈՒԼԷԱՆԵՍ, ԻՐ ՈՐԻՆԵՐԸ.

ՎԱՍՏԱՆԻՆԻ, ԻՐ ՈՐԻՆԵՐԸ.

ՏՕՊԻՆ, ՊԱՐԴԱՆԵՐԸ.

ՏՕՓԻՆ, ՊԱՐԴԱՆԵՐԸ.

ՏԽԱՐԱՆԵՆ ԵՎ ԶԻՆՈՎԱՅԻ ՄԷՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ՆԿԱՐԱՆԵՐԵԱՆ ՎԱՐՈՅ. ԽԱՐԷՆ ԱՆԿՈՂԻՆ ՄԻՆ՝
վարագոյրով բաժնուած, ուր զետեղուած է
իշդաներկ մը:

ՏԵՍԻՆԱ

ՓԵԼԼԷԿՐՈՅ ԻՆՊԱՆԵՐԿԻՆ ԶՈՎ ԵՈՆ ԿՐ ՆԿԱՐԷՆ,
քովորտի՝ ԴՈՄԻՆԻԿՈՍ զԻՆԱՆԴԱՆԻ ՄԻՆԱՆԷՆ
նստած կը գծագրէ. վաշիկնան մը վերջ կը
հասնի ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ:

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Ապրիլ, տղաքս, կ'աշխատե՞ք:
ՓԵԼԼԻՆԻՆԻ. — Բարի գալուստ, պարոն ուսուցիչ:
ԴՈՄԻՆԻԿՈՍ. — Բարի տեսանք:

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Իրաւոյն զարմացած եմ, մէջքու վրադ,
սիրելի փէլլէկրոս, այլ այս զլիկկին վրայ...
Իրաւունք չունիմ, ԴՈՄԻՆԻԿՈՍ:

ԴՈՄ. — Ես, անշուշտ յանգանքը քեզի չեմ տար:
ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Վերջապէս ամենէն ծոյլն ես եմ, կար-
ծեմ:

ԴՈՄ. — Կարծեմ:

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Բայց ի՞նչ կ'ուզես: Նոյեմբեր ամիսը
դեռ ինծի չթողուր որ բնութեան զեղեցիկ տե-
սալաններէ հրաժարիմ, երբ արեւը կը ծագէ
և լեռան ետեւէն վեր կը բարձրանայ. կարծես
թէ յիբաւի կրակէ լեռնէ մը կը ծնանի: Ո՛հ,
մենք իտալացիներս՝ հրաշալի երկինք մ'ու-
նինք:

ԴՈՄ. — Եւ մաքուր օդ. բնաւ անմարսութիւն
չենք ունենար:

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Ես այլ ես ծերացել եմ, եօթնաս-
նոց... Է՛հ, Բայց աւելորդ է բարկանալ սպի-
տակ մագերուս, երբ չեն կրնար իրենց առա-
ջին գոյնին դառնալ: Դարձեալ շատ աւելի
բարեբաղդ եմ, որ գոնէ կրցայ թու հանճարիդ
ուղղութիւն մը տալ, սիրելի՛ փէլլէկրոս. և,

կեցցէ՛ թիցիանոյ, զեղեցիկ փառք մ'է: Մե-
նած պիտի համարիմ ինքզինքս, վասն զի
թու իւղաներկերուդ կեանքով պիտի ապրիմ,
որ անմահ պիտի ըլլայ:

ՓԵԼ. — Սիրելի ուսուցիչս, չարժեք արցունք
թափել, ինծի մի՛ ծածկէք:

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Ի՞նչ արցունք... Ո՛հ, այո՛, ստոյգ է:
Մենք ծերերս կնիկներու պէս ենք, շուտով
կու լանք:

ԴՈՄ. — (Քրքիւղով) ա՛հ... ա՛հ... ա՛հ...:

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Եւ հիմա ինչո՞ւ կը ծիծաղիմ:

ԴՈՄ. — Այս աղէկ բանն Այսպէս պէտք է ըլ-
լայ. դուք կու լաք և ես կը ծիծաղիմ... ա-

նէ՛ծք մաղտտութեան: Բայց միշտ ըսած եմ
ես, այս արուեստը մարդատեսի արուեստ է.
միշտ փակուած, չորս պատերու մէջ ամփո-
փուած, ամէն կողմից իւղաներկեր և արձան-
ներ կամ անդրիներ:

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Սակայն դու այնչափ քիչ կը կենաս...
որ...:

ԴՈՄ. — Ի՞նչ զեղեցիկ տրամաբանութիւն...
Անտարակոյտ... Պէտք էր սրտենդ ծնած ըլ-
լալ և տիրազգած. ինչպէս, օրինակի համար
եղբայրս, որ այդ գէշ բնաւորութիւնը չալկած
աշխարհ եկեր է, իսկ ես ընդհակառակն, ոչ,
չեմ կրնար ինքզինքս աշխատութեան տալ.
գլուխս ուսման չառակիր. և գիտէ՞ք թէ օ-
րինակ մէջ քանի մ'անգամ ինծի ինչ կը պա-
տահի: Մատիտը ձեռքիս մէջ՝ կը մրափեմ, մինչ-
դեռ փէլլէկրոյ յարասն իր նկարով զգալած
է ինչպէս հիմա... օրինակի համար, տեսէ՛ք:

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Եր տեսնեմ, կը տեսնեմ... իրեն ար-
գեթք մի՛ ըլլաք: Աղտոնտաւոր մ'երբ կ'ա-
խատի, պէտքը է յարգել զինք:

ԴՈՄ. — Չեր ըսածին պէս թո՛ղ ըլլայ:

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Բայց դու ալ կրնաս...:

ԴՈՄ. — Բնաւ, երբեք:

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Եւ սակայն, դու հանճար ունիս, իմ
սիրելի ԴՈՄԻՆԻԿՈՍ (զրաւեղանիմ մօտենա-
լով) Օրինակ իմն, այս գծագրութիւնը շատ
լաւ եղած է. միայն թէ մատիտը քիչ մը թե-
թե պէտք էր քաշուած ըլլալ:

ԴՈՄ. — Բայց եթէ ինծի հարցնելու ըլլաս,
կարծես մատներուս մէջ սանդ մը բռնած ըլ-
լայի:

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Եր հաւատարմ: Բայց գիտե՛ս թէ ին-
չու:

ԴՈՄ. — Ըսէ՛ տեսնեմ:

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Վասն զի վարժեր ես շատ աւելի յա-
ճախ օրուակ բռնելու:

ԴՈՄ. — Ո՛հ, այդ ստոյգ է, բայց գիտես ար-
դէն որ վարժութիւնը դժուարաւ կը թողուի.
այնչափ աւելի զժուար՝ որչափ ախորժելի է:

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Բոլորովին չորամբանելու չափ:
ԴՈՄ. — Եր սխալիս: Եր ներես. վարժապետ
ես, բայց վարժապետներն ալ երբեմն կը սխա-
լին: Գիտի՛նք...

ՔԱՓԵԼԼԻՆԻ. — Ո՛հ, հիմա ալ կ'ուզես զիս դատապար-
տել՝ գիտի՛նք դրուատորը լսելու համար:

ԴՈՄ. — Բայց լը՛ծ ինծի, ինչքով մտածենք,
վասն զի քիչ մը տրամաբանել պէտք է, ու-

բիշ ինչ աւելի գեղեցիկ, աւելի մեծ, աւելի բանաստեղծական բան կայ այս աշխարհիս մէջ, քան լաւ սարգումած սեղանի մը՝ հանգըստաւէտ սենեկի մը մէջ տեղ, հինգ կամ վեց բարեկամներով, չորս կողմդ դաշտային տեւսարաններ՝ գեղեցիկ բուրններով ներդաշնակուած։ Եւ այսպիսի հանդիպից տեղւոյ մը մէջ, միթէ վիպասանական բան չէ՞ իրարու պատմել իննթ ու խելաւ ու օրուան մէջ պատահած յիմարական բաները։ Ո՛հ, այն է կեանքը, երջանկութիւնը, մոռացումը բոլոր վիշտերուն։ Ո՛հ, ինծի համար կեցցեն միշտ բարեկամութիւնը, ուրախութիւնը, գինին, որ միտքը կը լուսաւորէ, որ ամէն բան վարդապոյն ցոյց կու տայ։ Սիրելի՛ ուսուցիչ, ինծի հետեւ է բոլորովին ուրիշ մարդ կ'ըլլաս։

Քափ. — Շատ լաւ պիտի ներդաշնակուէր իմ սպիտակ մագրոս՝ քուկիներդ հետ։ Ձիս մի՛ ձանձարացներ, յիմարանցի՛ խնին։

Դում. — Ո՛հ, բարիք բը՛ մերձաւորիդ, ահա շահէր։ Աղէկ միտքս եկաւ. լսէ՛ թէ ինչ պատահեցաւ անցեալ յոյնմբեր 20ի իրիկունը։ Դուռն ալ մտիկ բը՛, սիրելի՛ ֆէլէկրոս, քեզի կ'ըսեն։ Թող վայրկեանս մ'աշխատութիւնդ, քիչ տեսնէն արդէն նախաճաշ պիտի ընենք... գոնէ կարծեմ... ուշադրութիւն դիր ուրիշներ։

Փէյ. — Ականջս քեզի է։

Դում. — Ժամը գիշերուան տասն էր, մենք հինգ կամ վեց ընկերներով Ագուիլայի պանդոկին էինք, մէջերնիս կար Տ'Օպրի անուետով զաղդիացի մ'ալ որ Թաղէտ Գարունէի տունը հիւր էր։ Խօսակցութիւնը գեղարուեստի վրայ դարձաւ, ուր ընդհանրապէս արդէն բարձր բաներու վրայ կը խօսուի։ Ուստի, այս մարդը, պարոն Տ'Օպրին, կը պնդէր որ նոյն դարուն՝ Գաղղիան աւելի կը գերազանցէր քան գիտալիս՝ նկարչութեանն է քանդակագործութեանն մէջ։

Քափ. — (Ժթաղելով)։ Ո՛հ, ո՛հ, ինչ յանդգնութիւն։

Փէյ. — Եղբայր, յիշեցիր թէ իտալացի ես։ Դում. — Այո, հակառակ խմած գինիիս։ Ես խելակ մ'եմ, այնպէս չէ՛, սիրելի՛ ուսուցիչս։ Սակայն երկու բան կայ աշխարհիս մէջ զորս հոգւոյս չափ կը սիրեմ ու որոնց համար կենանքս ալ կը գոհեմ. եղբայրս ու հայրենիքս։

Քափ. — Ապրիս։

Դում. — Ապրիմ։ Շատ լաւ, բայց գէշն այս է, որ ես չէի գիտեր ինչ պատասխան տալ անոր, և լուսահոգի մօրս վրայ կ'երդում, թէ ես ինձի՛ ամացայ, և ինչ ընկիւթս չգիտանում՝ շանացի անձիթս պարտկելի՛ կու տալով գաւաթ մ'այնպիսի արանջելի գինի, որ կըցաւ իմ այն դառն պատառս վար դրելի։

Քափ. — Ինչ ըստ որ այն պարծենկոտը։

Դում. — Պարծենկոտ չըստիր, ո՛հ, ինչպէս յետոյ պիտի ըսեմ. քիչ մ'ինծի պէս տգէտիկին մէկն էր, բայց վտանգ չկայ։ Անդաները սեղմած՝ ինծի հինգ, վեց գաղղիացի նկարիչներու անուն տուաւ, ինչպէս այս երկուքը՝ փուլ, գէն, Վանիլէ, ... ալ ինչ գիտեմ ես... երևաւ

կայեցէ՛... և յետոյ պատանձու... ես, որ միշտ ձեր բերնէն իտալացի երեւելի արուեստարարներու անունները լսած եմ, վասն զի, գաղղիացիին ինծի խոստացած շամփայեան վկայ, ուրիշ բանի վրայ չէր կրնար խօսիլ, սակայ հեղեղորէն իր պնդին նետել Վինչեն, Քորրէճճիոն, Ճիորճիոնէն, Թիցիանոն, Կուիտոյ Ռէնին, Իսթֆանէլլոն, Միքէլանճէլոն, որ, ըստ ձեր ըսածին, սակայն եթէ կատար չէ՛ք ըներ, սարսափելի բան է, զարմանքէ մեռնելու բան է։

Փէյ. — Այո, ուսուցիչս, գմեզ վար զարնողները չեն ճանչնար գմեզ։

Քափ. — Բայց մենք կը ճանչնանք զիրենք։ Դում. — Բայց, ուրիշ, լաւ խօսած եմ ես։

Փէյ. — Ո՛նչ։

Դում. — Չար ստատանայ։

Փէյ. — Գիտե՛ս թէ ինչ պէտք էիր պատասխանել։

Դում. — Ըսէ՛ տեսնեմ, սիրելի՛ ֆէլէկրոս, ուրիշ անգամ կրնայ պէտք ըլլալ ինծի։

Փէյ. — Անոր պէտք էիր ըսել՝ որ գեղարուեստները Գաղղիոյ մէջ կը ծաղկին, բայց անոնց սէրն իտալուէն քիչ քիչ հոն տարաւ, Մարիամ Տէ՛ Մէտիչին, գաղղիացեաց Թագուհին, որ այն դարուն մէջ մեր պարտիզին ամենէն գեղեցիկ ծաղկիները փոխանակեց, և հոն հիւրընկալեց իտալացի նշանաւոր արուեստաւորները. ուստի, ինչ գեղեցիկ, ստույգ, մեծիկ բան որ ունին նկարչութեան մէջ, իտալական է։ Մեզմէ կրնան յափտակել անոց գործերը, յիշատակարանները, իւղանկարները, արձանները, բայց ոչ հանճարը, որ յատուկ է մեր երկնքին։ Ժխտելի՛ թէ իտալիա գեղարուեստներու տաճարը չէ, երբ կառոյց պարծիքի հարկերու ներու մէջ՝ Ռաֆայէլի և Միքէլանճէլոյի վրայ, երազ է, ցնորք է։

Դում. — Ո՛հ, վայ պիտը գլխուս։ Եթէ այս աւանդը գիտնայի, զինքն աղի արձան կը դարձնէր. բայց պէտք է խոստովանիմ որ շատ լաւ վարուեցաւ հետս, ես ալ հիմա զինք կը սիրեմ։

Քափ. — Ո՛հ, ինչ պէտք կայ զինք սիրելիս։

Դում. — Պէտք կայ, ուսուցիչս, վասն զի ինք ալ իմ եղբայրս կը սիրէ։

Փէյ. — Ձիւս։

Դում. — Անշուշտ։ Միւսին մէջ քու նկարած ծեր Լաբանդէ տեսաւ. և ոճիդ վրայ սիրահարուած է, որ ստուգի. քիչ գնահատուած է քու քաղաքակիցներդ։

Քափ. — Ո՛ր իշու խօսք է ատիկայ։

Դում. — Էլչերը շատ եմ, ուսուցիչս, վասն զի յաճախ շատերէն լսած եմ։ Կ'ըսեն թէ շատ կը նմանի Թարմիճիանոյի նկարներուն։

Քափ. — Ի՛նչ կ'ըսես, ֆէլէկրոյ։

Փէյ. — Ոչ ինչ, վասն զի ժամանակակիցները չեն կրնար ստույգ դատաստան ընել իրենց գաւառէն գործներուն վրայ, բայց ապագայ սեռունը չըտուով կ'որոշէ հետեւողներն ու ստեղծող հանճարները։

Դում. — Արդ, սիրելի՛ ուսուցիչ, քեզի գալով կը պնդես որ ես ալ հանճար ունիմ, և կրնամ

աշխարհի վրայ բան մը թողուլ։ Երբ կը դիտեմ եղբայրս, և կը տեսնեմ որ գիշերն ի բուն կը սովորի, և կը մտածեմ վարձատրու թիւնը, որ անկից կ'ընդունի, կը համոզուիմ որ հանճարը՝ որուն ան ըլլալ՝ մեծ դժբաղդութիւն մ'է... և ասոր համար է որ հս կ'աշխատի որպէս զի կորսնցնեմ այն քիչն ալ զոր չեմ գտար, բայց զոր դուք ինծի կ'ըսեք թէ ունիմ իրացնէ...:

Փհլ. — Եղբայր, ծարաւէն կը նեղուի, բայց կ'աշխատուի. անթիւթիւնէ կը տանջուի, բայց կ'աշխատուի. աղքատ կ'ապրցուի, բայց կ'աշխատուի։ Միթէ չեմ նախանձիր Ալիկիւրիի արտորին վրայ, թաստոյի հիւանդանոցին վրայ։

Դում. — Ես նախանձ չունիմ, գտուելի աստ մ'է։ Բայց այս պարագային մէջ, ինչ որ կը կարծեմ ոչ մէկ բարի տրամադրութիւն կայ...:

Քափ. — Ի՞նչ բան ընելու։

Դում. — Ո՛չինչ, փոքրիկ նախաճաշիկ մը միայն։ Ուրեմն ես ալ կ'երթամ... արդէն Ագոստինյայի պանդոկը կը սպասեն ինծի կարծեմ...։ Լաւ գիշերի և ամառ... գրեթէ բոլոր արուեստաւորները հոն կը գտնուին, վասն զի դրամներն իրենց համար լուսնի ամառվերջի երևոյթը կ'ընծայեն։ Մնաս բարով, ուրեմն, սիրելի ուսուցիչ, քեզի կը յանձնարարեմ եղբայրս... մէկդի թող կենայ տիրութիւնը... մեզի ու ըստիւթիւն պէտք է, ապա թէ ոչ, զի վաղիւ մեռանիմք (կը մեկնի)։

Տ Ն Ս Ի Լ Բ.

ՓԵՆԵՆԻՆՈՅ և ՔԱՓԵՆԻՆՈՅ

Քափ. — Իւ սակայն եղբայրդ բարի տղայ մ'է, ուսկից շատ բան կը յուսամ, որովհետեւ աւսիկայ բարի է (սիրտը ցոյց տալով)։

Փհլ. — Ստոյգ է, զիս շատ կը սիրէ... Պարոն ուսուցիչ։ հիմա որ մինակ ենք, եկէք նկարս տեսէք։ Գրեթէ վերջնացուցեր եմ։

Քափ. — Փափաքէս կը մտնէի, տեսնեմ։

Փհլ. — Չեր ազատ կարծիքն ըսէ՞ք ինծի, ցցուցէ՞ք թերութիւնները զոր արուեստաւորին աչքը չտեսներ աշխատած պահուն։ Իւ ես դեռ սովորելու պէտք ունիմ, և դուք միշտ իմ վարձապետս պիտի ըլլաք։

Քափ. — Բայց ի՞նչ թերութիւն, բայց ի՞նչ վարձապետ, դու այլ ես աշակերտ չես։ Այս նկարը հիանալի է... այն, շիտակն ըսելով. վերջացած է (չետ լաւ մը գննելու)։ Կուտոնի վաշտ։ Հռովմէական դպրոցի արտադրութիւն մ'է կարծես...:

Փհլ. — Իւ սակայն այս մտածութիւնը չունեմ, ցալ մտքոյ մէջ, վասն զի դեռ կիցցալ ըմբռնել այս ճիւղերուն ու դպրոցներուն զանազանութիւնը, իբրեւ թէ նկարչութիւնը բնութեան արուեստը չլլալ, և բնութիւնն ալ մէկ հատ։ Ես կ'ուզեմ ստեղծող ըլլալ, վասն զի նկարիչը պէտք է ստեղծէ, ինչպէս բանաստեղծը.

ծը. և ուր որ ստեղծում չկայ, հանճար չկայ, այլ ցուրտ արտադրութիւն մը՝ ինչ որ ըսած ու ըրած են հիները։

Քափ. — Ճշմարիտ է, փէլէկոյն. տարիքդ փոքր է, բայց խելքդ մեծ։ Բանաստեղծութիւնն ու նկարչութիւնը ստեղծել արուեստներ են։ Բանաստեղծին սիրտը հրդեհ մ'է, երբ իր հոգւոյն զգացումները կը զգու թղթին վրայ, ինչպէս նաև նկարչինը՝ երբ կը տպաւորէ կտաւին վրայ այն պատկերներն ու կ'իրենդր ուրիշ իր մտածութիւնը կը յուզեն։ Ուրիշն եղբր, փէլէկոն։ Աղքատ և մեծ, այսպէս պէտք են ըլլալ արուեստաւորները։

Փհլ. — Ուրախութիւնը, սիրելի ուսուցիչս, տարագրուած է իմ էութենէս, ես երջանիկ էի...:

Քափ. — Շատ մի կ'սկսեմ, բարեկամ, որովհետեւ կենսերդ կրնաս փրկուել. յիշէ՛ թէ եղբայր մ'ունիս որ զքեզ կը սիրէ, որ ես իբրեւ իմ զաւակս կը նկատեմ զքեզ, և ասոր համար մինակ չես աշխարհի մէջ, այլ ունիս մէկը՝ որուն կրնաս սիրտդ բանալ և քանի մը միտք թարական խօսք լսել։

Փհլ. — Իրաւունք ունիք, սիրելի վարձապետս, սակից վերջ պիտի ջանամ ես ալ իմ անձիս յաղթել, և երկնից վճիռներուն համակամի։

Տ Ն Ս Ի Լ Գ.

ԹԱՐԵՆՍ ՔԱՐԼՈՆԵ, ԿՈՍՏԱՆԴՆԵ և ՎԵՐՈՅԻՆԷԱՅԵՐ.

Քարլ. — (ճերմակ). Կրնամ ներս մտնել, պարոն ուսուցիչ։

Քափ. — Վարչկեան մը, Քարլոնէ՛, հիմա կու գամ կը բանամ։

Փհլ. — Ես կ'առանձնանամ... չեմ գիտեր ինչու... չեմ ուզեր իր երեսը տեսնել...:

Քափ. — Բայց արդեօք կոստանդինն է։

Փհլ. — Ո՛հ, Կոստանդինը, իմ ամենէն հաւատարիմ բարեկամս, որուն կենսքը փրկեցի...։ Ո՛հ քիչ մը վերջը հետը կը տեսնուիմ (կը մեկնի)։

Քափ. — Ինչպէս որ կը կամիս (կ'երթայ դաւնալու)։

Քարլ. — (ճերմակ մտնելով). Բարի լոյս, Քափէլլիի՛։

Քափ. — Բարի եկար, Թարգնոս. իմ սիրելի աշակերտս, ի՜նչպէս էք (Կոստանդինին դաւնալով)։

Քարլ. — Շնորհակալութիւն, պարոն ուսուցիչ։

Քափ. — Հիմա՞նք նստէ՛ հոս... խեղճուկ արուեստաւորներու քով։ Մըք ձեր ոսկեգոծ աթոռները չունի՞ք։ (Իր նստիկն)։

Քարլ. — Կարծեմ թէ կը ծաղրէք...։ Իմ որդիս մեծ յառաջագիտութիւն կ'ընէ արուեստին մէջ։ Չեզի շնորհակալ ըլլալու եկայ։

Քափ. — (Անշուշտ. բարեկամի դասեր)։

Քարլ. — Ես աշխարհի վրայ գաւազնիւրեց աւելի սիրելի բան չունիմ։ Ձերենք աւելի կը սիրեմ այն օրէն ի վեր՝ յորում ստիպուեցայ հայրենիքս ու անդաստաններս թողուլ՝ որոնց

վրայ արևն առատ կենանք կ'անձրեւէ. տարաւ գրեալ մը որ զառկանիւր ունի՝ հարկեիքքի մէկ մաս մ'իրեն հետ քաշելով կը տանին:

Քաւփ. — Խօսքին տեղը բերիք, ինչ կ'ընէ արդեօք Յովհաննէսը, մտք քաշ նկարիչը. ինծի գեղեցիկ նկար մը խոստացեր էր:

Քարդ. — Ո՛հ, այո, երկու տարի է որ կ'աշխատի անոր վրայ և գրեթէ աւարտելու վրայ է, երբ հրապարակելն է մեծ համար ապիտ տաւ. նայ. բոլոր յոյս այն նկարին վրայ դրած եմ: Իմ Յովհաննէսս իր ուսումները Ֆէր-րիի քով սկսաւ, և անոր դպրոցին մէջ մեծ յառաջդիմութիւն ցոյց տուաւ. քիչ յետոյ, ես թէն քանակագործ՝ ուղեցի իրեն ուսուցիչը, իրեն առաջնորդը ըլլաւ, որպէս զի գիրք երևելի նկարիչ մ'ընելու փառքն ուրիշ չին չթողում. սակայն, որովհետև ես իմ գործերովս զբաղած էի, ասոր համար միայն ես իմ քննականացս ուրիշ ետր նկարիչ մը տալու պատրիւք ձեզի թողուցի:

Քաւփ. — Երկուքին ալ պարգև մ'ըրած էք:

Քարդ. — Բայց անիկայ ուղեց Ֆիրենցէ անցնի, և հին արուեստից սիրելի գրախտին մէջ սկսաւ իր վրձինը կրթել՝ ասպետ փարմիսիաւ որ ուղղութեան ներքո: Կուստիլ Ռէնի, հոն գտնուելով, ճոխ զովեստներ շաղկեց փարմի-նիամի այսպիսի աշակերտի մը համար: Կուիտոյ Ռէնի, Մագդաղենացիի մօտէ հեղինակը: Ասիկայ ինծի քրից Քարաչչիոն: Ես այն նաւ մակը գրասենեակս կը պահեմ իբրև սրբազան բան մը, յաղթանակ մը:

Քաւփ. — Կը զովեմ ու կը նախանձիմ վրադ: Ուրեմն Յովհաննէսի ապագան ապահովաւ գրուած է: Բայց, սիրելի՛ քանդակագործս, ես կ'ընեմ, արդեօք կարենք է մտադել իմ այն աշակերտիս ապ...:

Քարդ. — Ան եղած է արդէն, ձեր աշակերտն ըլլալով, և աշակերտ՝ որ մեծ պատիւ կը բերէ իր ուսուցչին:

Քաւփ. — Կը ծագրէք: Ա՛խ, քիչ մնաց որ մոռնայի, կ'ուզեմ փէլէկրոյի նկարը քեզի ցուցընել...: Այնպիսի անգամ ինծիք խնդրեցիք:

Քարդ. — (աճապարանքով). Աւարտած է:

Քաւփ. — Այս առտու աւարտեց: Տեսէք:

Քարդ. — (հիացած). Ո՛հ:

Քաւփ. — Ի՞նչ եղաւ:

Քարդ. — Ոչինչ... ոչինչ... գեղեցիկ է... հիաւնալի... գլուխ գործոց մը: Վայրկեան մը, թողուցէ՛ք որ քննութիւն աւարտեմ (կը սկսի ուշադրութեամբ դիտել):

Քաւփ. — (կուտանդիսի). Ի՞նչպէս է:

Կոս. — Հրաշալի է, և պատիւ կը բերէ սիրելի բարեկամիս:

Քաւփ. — Ուրեմն, սիրելի՛ թաղէս, դժօք ինչ կ'ըսէք աշակերտիս նկատմամբ:

Քարդ. — Կրնաք պարծիլ և հանգիստ մեռնիլ: Ես չէի կարծեր որ այնպիսի կարողութիւն ունենայ... Այս նկարը Մէտիչիներու դահլիճին մէջ դրուելու արժանի է... քան տարեկան հասակի մէջ...:

Քաւփ. — Ո՛հ և ոչ իսկ ղեռ աւարտած...: Դեռ

ամիս մ'ու հինգ օր ալ կ'ուզէ: Ոսկերչներու ճամբուն մէջ ցոյցի պիտի դրուի այս իւղաւնիկը: Կարծես հիմակուրեն իսկ կը տեսնեմ խուռն բազումթիւն մը՝ որ անոր շուրջը կը խոնուի, կը լսեմ արդէն կեցցէները, ծափաւ հարութիւնները, և հիացումի ձայները: Ո՛հ, այո, ձենովան իր կուիտոն պիտի ունենայ:

Քարդ. — Կը կարծէ՞ք:

Քաւփ. — Միթէլանճէլոսի ոսկերեղուն վրայ կ'երգուում, այնչափ մօտա՛հ եմ: Բայց ըսէք ինծի քիչ մը, հիացած մնացի՞ք, պապանձեցա՞ք:

Քարդ. — Այո, իրաւոյն... քանշացայ, ձեզի հետ կը միթաւարուիմ, ուսուցիչս... և զձեզ ազատ կը թողում ձեր դասին համար: Ձեզի կը յանձնեմ զաւակս:

Քաւփ. — Ո՛հ, այս տանս մէջ ապահով եղէք:

Քարդ. — Միաք բարեաւ, ի մօտոյ կը տեսնուինք: (Դարձեալ նկարին նայելով) Գլուխ գործոց մ'է, տարակարծ չվերցնեք: (Ինչեւ իր ձակատը ծծծկող) Խեղճ զաւակս, փէլէկրոյ զքեզ գերազանցեց (կը մկնկնի):

Կոս. — Եւ իմ բարեկամս, սիրելի՛ ուսուցիչ, կ'ուզէի հետը տեսնուիլ անգամ մը:

Քաւփ. — Մի՛ տարակուսեք, քանի մը վայրկեանէն հոս կ'ըլլայ...: Եւ անաւասիկ:

Տ Ե Ս Ի Լ Դ.

ՓԵՆԷԿՐՈՆ և ՎԵՐՈՅԻՆԷԼԱՅ.

Փէյ. — Ո՛հ սիրելի՛ կոստանդինս:

Կոս. — Փէլէկրոն (կը գրուի):

Փէյ. — Նստէ՛, սիրելի՛ բարեկամս, կ'ուզեմ որ դատի սկսինք:

Կոս. — Ո՛չ, առ այժմ:

Քաւփ. — Արդեօք անհանգիստ էք:

Կոս. — Ոչ, սիրելի՛ ուսուցիչս, բայց սրտաւ յուզութիւնը զոր կը զգամ՝ տեսնելով այսպիսի գլուխ գործոցի մ'աւարտած ըլլալը, որ իմ սիրելի փէլէկրոյ փոխալիս բախտը պիտի չինէ, ինծիք խեղ, կրնամ ըսել, քաջաւ սրտութիւնը՝ շարունակելու ձեռնարկած ասպարէզս, ինքզինքս անկարող զգալով անոր կատարելութեան հասնելու:

Փէյ. — Ի՛նչ կ'ըսես, սիրելի՛ բարեկամս: Կ'ուզես քայլը ետէ՛ անոնը, հիմա, որ արդէն բաւական չի վրայ դրած ես: Ո՛հ, մի՛ վհաւոր, մասնաւոր կրկնապատկէ՛ եռանդդ և շանձ կատարեալ արուեստաւոր մը դուրս գալ:

Քաւփ. — Բարեկամս, ես զքեզ չեմ շողորթորթեր, դու արդէն բաւական շրի վրայ դրած ես, և եթէ քեզ մ'ալ շարունակես, չեմ տարաւասիր որ գորաւոր և ճարտար վրձին մը պիտի ունենաս, որուն հայրդ ալ շատ կը փափաքի ու կը յուսայ:

Կոս. — Բայց ի՞նչպէս պիտի կարենամ վարձարել ձեր իմ վրաս ցոյց տուած այնչափ հոգը: Ո՛չ, ոսկին ալ բաւական չէ՝ ձեր սէրը

փոխարինելու համար... սիրտս... այո՛, սիրտս երախտագէտ պիտի ըլլայ ձեզի, և երախտա- գիտութեան զգացումն երբեք մտքէս պիտի չջնջուի: Ո՛հ, դժբաղդաբար, ո՞վ Փէլլէկոյ, մեծապէս կը պարտիմ քեզի, երբ, կեանքիդ չինջելով, ծովը նետուեցար զիս ստոյգ մա- հէ մը փրկելու համար, մինչեւ, լողալու ան- փորձ, գրեթէ խղզուելով մօտ էի: Ո՛հ, տար Նիկարէ որ նման ատիժ մ'ունենայի քեզի ե- րախտագիտութիւնս ցոյց տալու համար:

Փէլ. — Ասոր վրայ չսօսիր, որովհետեւ ամէն բարի քաղաքացիի պարտականութիւնն է իր նմանին օգնութեան հասնելու, երբ գայն վտան- գի մէջ կը տեսնէ: Խօսքը փոխենք: Յովհան- նէս եղբայրդ իր գործն աւարտելու մօտ է:

Կոս. — Այո՛, ... բայց քուկինէդ շատ վար կը մնայ, Դանի հետեանքներ կը նախագուշակեմ, Հայրս նախանձախնդիր է իր որդւոյն փառ- քին, զանիկայ կուռքի պէս կը պաշտէ... Այն ձեռքը՝ որ Յովհաննէսին ատուը կ'արէ, նա զայն կտրել պիտի ուզէ: Իր սիրտը բարի է, միայն թէ ոչ ոք արգելք ըլլայ իր որդւոյն առաջնութեան. կ'անգլթանայ... անոր փա- րաց հետ մրցողի եմ դէմ:

Փէլ. — Ո՛հ, կը հասկնամ ըսածդ, Կոստանդին: Այս նկարը՝ զոր այնչափ սիրով ու շանքով է գլուխ հանեցի, գուցէ տիուր հեռեանքներու պատճառ ըլլայ:

Կոս. — Ապահով եղիր, ո՞վ Փէլլէկոյ, որ ես արթնուն պիտի ըլլամ և քեզ պիտի իմացնեմ թէ ո՛ր և է նեկաւոր ձեռք քու վրագ բարձ- րացուի:

Քափ. — Բարեկամներ, մեր քաղաքակիցներուն վրայ անհրաժեշտ էր արտօթիւններ շնչենք, եր- կինք մեր վրայ պիտի հսկէ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ե.

Տոճի ՊԱՏԱՐԱՐԻՈՐ Մը.

Պատգամաւոր (Ներսէն դուռը կը զարնէ):

Քափ. — Դուռը զարկին: Ո՞վ է:

Պատ. (Ներսէն). — Պերճապայծառ Տոճին հրա- մանով:

Քափ. — Փուճ բան... իսկոյն, ծառայ եմ Տո- ժին... (կը բանայ):

Փէլ. (Կոստանդինի). — Ի՞նչ պիտի ըլլայ ար- դեք:

Պատ. — Տոճը կը փափաքի որ անմիջապէս իր պալատն երթան Փէլլէկոյ Ժողովան և Դոմի՛ նիկոս Քափէլլիներ, որ կարծեմ, եթէ չեմ սխալիր, գուք երկուքդ էք:

Քափ. — Իրաւունք ունիք. ի՞նչ պիտի ընէ:

Պատ. — Վերջը կ'իմանաք:

Քափ. — Առաջուց կ'ուզէի գիտնալ:

Պատ. — Ինչ որ պիտի ընէք գիտեք (կը մեկնի):

Քափ. — Սանդուխներէն թաւազլոր կորսուիս: Ճար չկայ, պէտք է երթալ: Եկուր, Փէլլէ- կոյ:

Փէլ. — Եւ Կոստանդինը:

Քափ. — Միասին թո՞ղ գայ:

Կոս. — Քալենք:

Տ Ե Ս Ի Լ Զ.

ԴՈՄԵՆԻԿՈՍ ՆԵՐՍԷՆ և ՎԻՐՈՅԻԶԵԱՅ.

Դոմ. — (Ներսէն). Մարդ կայ հոս:

Փէլ. — Դոմինիկոսն է որ միւս կողմէն կու գայ (կը ժաճէ կնար):

Քափ. — Այսպէս լաւագոյն է... երթանք:

Փէլ. -- Կու գամ (կը մեկնի):

Տ Ե Ս Ի Լ Է.

ԴՈՄԵՆԻԿՈՍ և ՏՕՊՐԻ.

Դոմ. — (գիւնով վիճակի մէջ Ներս կը մտնէ և խառնափնդոր):

Օպր. — (զգուշաւոր կերպով յառաջ գալով):

Դոմ. — Եղբայր... Պարոն ուսուցիչ... (ՏՕպրիին). Հոս մարդ չկայ... Ներս մտէք, յառաջ եկէք...

Օպր. — Իրաւցե՞մ մարդ կայ: Ապահով ես... Դոմ. -- Ձէք տեսներ: Միտնկ ենք... Ծարա- լի էք: Գաւաթ մ'ալ դեռ պէտք է խմել ստա- մոքսը գովացնելու համար:

Օպր. — Ինչպէս կը համար այնպէս ըրէ:

Դոմ. — Երթամ շիշը բերեմ, աղբնթարթէ մը կու գամ... Իրարու կենաց խմենք... կեցցէ... կեցցէ... դու քիչ մ'այս նկարս գիտէ: (օրո- թուելով կը մեկնի):

Օպր. — Ձեռնարկը յանդուգն է, բայց ապա- հով: Մարդ գինովածին պէս տղայ կը դառ- նայ, իմ նապատակս ալ էր պէտք եղածին չափ խմցնել: Նկարն այս տեղ պիտի ըլլայ... Բայց ես չեմ կրնար ճանչնալ, արուեստէն չեմ հասկնար. Բայց շատ լաւ կը ճանչնամ դը- րամներուն դէմքերը: Գաղղիոյ մէջ կորուսածս՝ Խալալիոյ մէջ շահեցայ: Այս ձեռնարկիս մէջ իմ շահս կայ. դաշնագիրը կը կնքուի, նկա- րը Գարուսէի կը մնայ, դրամն ալ ինծի. փո- խանակութիւնը վաշխառութեամբ կ'ըլլայ, շատ լաւ է:

Դոմ. — (շիշով ու գաւաթներով կը վերա- դառնայ) Ահաւասիկ եկայ. չուտ ըրի՛:

Օպր. — Նստի՛ր, սիրելիս:

Դոմ. — Ըսէ՛ք նայիմ... այսպէս աղէկ է... շատ տաք է գիտէ՞ք... ասիկայ կը մարէ... փոր- ձենք (կը յեղնէ): Մինչև մրուրը... հրաշալիք է... ուրիշ մ'ալ:

Օպր. — Այլ ես չեմ խմիր:

Դոմ. — Ես կը խմեմ... Ի՞նչ գեղեցիկ բան է պանդորը... փխրտափաներու գիւտ: Կեցցէ՛ բարեկամութիւնը, ուրախութիւնը. կեցցէ... կեցցէ... հատ մ'ալ պարտատէրներուն կենա- ցը (կը խմէ):

Օպր. — Դրամ կ'ուզես:

Դոմ. — Տուր... անոնք բոլոր պիտի ծախսենք: Մեծ ճաշ մը: Իմ եղբայրս, կրնամ ըսել քեզի, թէ, արեթի պէս չոր մէկն է... խեղճ մարդը, բայց մենք իրեն զրամ կու տանք... այնպէս չէ՞:

Օպր. — (վերջապէս): Անշուշտ: Ահաւասիկ, սիւրբիկ Դոմինիկոս: Ինչպէս գիտես արդէն, ես քեռ եղբորդ ոճին վրայ սիրաշարուած եմ... քիչ ատենէն պիտի մեկնիմ, և կ'ուզեմ իր հանճարի գործերէն մին հետո տանիլ: Քու ուսուցիչը, Գափէլլինի, ինծի նկարի մը վրայ խօսեցաւ զոր փէլէկոն աւարտելու վրայ է եղբոր, և ես խոտացայ զայն գնելու, և իր հաւա, նութիւնն ալ առի, զանկիկայ հետո տանիլ խոտանալով:

Դոմ. — Իրաւ կ'ըսես: Ինչ հաճոյք, կարծեմ վերջացուցած է... զուլեզ գործոց մ'է գիտէ՞ք. գեղեցիկ բան, շատ գեղեցիկ, եկէ՛ք տեսէ՛ք: (կը բանայ իւլանկարը): Վսեմ բան չէ՞:

Օպր. — Այո, ստուգիւ, հանեցայ... ուրեմն կրնաք ինծի յանձնել, ես իսկոյն հարիւր սկուտը կը վճարեմ, ըստ մեր կանխիկ դաշնադրութեան:

Դոմ. — Հարկը սկուտ... փառաւոր, գեղեցիկ բան, դուրս հանէ տեսնեմ, ցնծա... ո՛հ ինչ հրաշխի բան է դրամը:

Օպր. — Իրաւցնէ՛... Ահաւասիկ (կը հաւրի):

Դոմ. — Ո՛րչափ արծաթէ: Ոսկի՛ ալ կայ... Ո՛վ աստեղք երկնից: Ո՛րչափ գինի կը գնուի այս փողերով... Ինչ ուրախութիւն: Ինչ ցնծու... թուի...

Օպր. — Նկարն առնեմ (կ'աւանդ): (Յաջողեցաւ):

Դոմ. — Առէ՛ք, ինչո՛ւ կը սպասէք: Հարկը սկուտ... Ինչպէս զո՞հ պիտի ըլլայ եղբայրս... Ինչ ատաւաճեան, ազնիւ մարդ է Օպրի:

Օպր. — Ուրեմն, ծնաւ բարեւա:

Դոմ. — Եւ իւղաներկը:

Օպր. — Վերնագգետիս տակ դրի: (Քիչ ատեն նէն կը Սթափիս): (կը մեկնի):

Դոմ. — Ասկից աւելի ինչ հաճոյք կայ, քան մարդոս նստած իր դրամները դիտէ... այսինքն ոչ իմս, բայց փէլէկոյոյն... Այսպէս լաւա գոյն է, բայց այսօր շատ տաք կ'ընէ... թէ և նոյեմբերի մէջ ենք... զուլեզ կարծես կրակ է... աչքես կը փակուի... քունն եկած պիտի ըլլայ... սանկ քիւր մը գիշերուան պէս քնանամ... (կը մրսպի, իսկոյն յետոյ խօսելով քնոյ մէջ): Ե՛հ... է՛հ, գինի... յաղթեցի... ուրիշ խաղ մ'ալ... հիշե՛ք... ութը... վեց... կեցէ՛ք... տուէ՛ք որ խմիմ... երկու... չորս...:

Տ Ե Ս Ի Լ Ը.

ՓԵՆԿԵՐՈՅ և ՔԱՓԵՆԻՍԻ.

Փեյ. — Ո՛հ, ուսուցիչ, ինչ երջանկութիւն... Քափ. — Այո, շատ ազնուական մարդ է Տոմը: Իր դարձին համար պատրաստելիք նկարդ՝

քեզի նոր դափնեպսակ մը պիտի ընձեռէ. նիւթը մեծ է. Քոլումպոս որ ոտքն Ամերիկայ կը դնէ: Ասիկայ քու երեակայութիւնդ պէտք է բորբոքէ:

Փեյ. — Այո, արդէն բոլոր արուեստագործի մը ունեցած երեակայութիւնս կը գրաւէ, որ իր յատուկ գործին վրայ կը մտածէ: Երբեք վերջինը հանգիստ պէտք չէ առնու: Վաղը, նոյն իսկ այսօր... բայց ո՛չ, այս օրս պէտք է սրբազան ըլլայ իմ յաղթանակիս համար: Կոչոյ՛ք իր տեղը պիտի գտնուի. հիմա, այս վայրկենիս իսկ կը սպասուի: Բայց ո՛ր է եղբայրս: Թող ինքն ալ երջանկութեանս մաս նակցի:

Քափ. — Ահաւասիկ հոն կը քնանայ:

Փեյ. — Կը քնանայ:

Քափ. — Թող որ քնանայ: Նկարն առ ու երթանք՝ վաճառ գի մեզի կը սպասեն:

Փեյ. — Ինչ հաճոյքով կը մերձենամ հիմա իմ ձեռագործիս (կը բանայ վարագոյնները): Ահ... մեղա...:

Քափ. — Ինչ կայ:

Փեյ. — Իմ նկարս, նկարս... Չկայ:

Քափ. — Չկայ: Ո՛հ անկարելի...:

Փեյ. — Ո՛հ, որուն նախանձը շարժեց, սիրտս խոցեցին: Անիծուի, կոտորածս մտնի այն՝ որ խեղճ արուեստագործի մը համբաւը կը մարէ:

Քափ. — Ո՛հ, Միքէլանձելոն վկայ: Վատու... թիւն մէ: Դոմինիկոս, Դոմինիկոս, արթնցի:

Դոմ. — (արթննալով) Ո՛հ, զթութիւն, աւա, զանկերը (ձեռքերը դրամներուն վրայ կը դնէ):

Քափ. — Ինչ աւագակ... Բայց ինչ կայ: Գիւնի՛կ ես:

Դոմ. — Ե՛ս գինով:

Փեյ. — Եղբայր, նկարս կը հարցնեմ քեզի:

Դոմ. — Ինչ նկար...: Ուրախացիր, եղբայր, դրամ... դրամ, առ... կեցցէ՛:

Փեյ. — Ահ:

Քափ. — Կարելի բան է:

Դոմ. — Պատկերն ինչ պիտի ընես... Դանկ մ'անգամ չունէիր, և ասոնք 100 սկուտ են...:

Քու իւղաներկդ ծախուած է:

Փեյ. — Երախտած:

Քափ. — Ահ, անօրէն:

Փեյ. — Երախտած: Ո՛հ, աչքես կորսուէ՛, գուցէ խնայարարիմ:

Քափ. — Որո՞ւ ծախեցիր: Խօսէ՛ թշուառական դու:

Դոմ. — Գաղղիացիին, որ այս ժամուս դէպ ի փարիզ ճամբայ ելաւ: Դրամներ: Եղբայր... դրամներ:

Փեյ. — Գետինը մտնեն ատոնք, ես դրամ չեմ ուզեր... Կ'ուզեմ անօթութենէ մտնիլ... իմ իւղաներկս ի փարիզ: Օտար հողի մէջ, մինչդեռ ես երդուած էի իտալիոյ և միայն իտալիոյ նուիրել իմ վրձինս: Ո՛հ, բարեկամներ, օն, հասէ՛ք, կեցուցէ՛ք զայն, իրեն դարձուցէ՛ք դրամները... իմ բոլոր արիւնս խոտացէ՛ք անոր. բայց իմ նկարս... իմ կոչոյս... ինծի... հոն ո՛ր պիտի դրուէր... ծնրադիր այս

վերջին շնորհքը կը խնդրեմ ձեզմէ (կը սկսի ծննդադրել, Քափէկլիկնի գիւնը վեր կը բաճէ):
Դոմ. — (կ'ստնու շիշն ու գաւաթը, խեղճին գաւաթ մը գինի տանք):
Քափ. — Հնգու գնա (բարկութեամբ ետ կը մղէ գիւնը): Անորէն: Դու եղբորդ սպաննիւն պիտի ըլլաս...: Ասպէս է աշխարհ: (պատկեր):

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒՍԾ

Բաղիոս Քարդմէկ գրասենեակը. արձաններ, կիսանդրիներ, կուձի կտորուանք. մտից դուռ մը, Յովնանէսի գրասենեակը, և ուրիշ երեք խոցեր:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա.

ՏՕՊԻՒ և ՔԱՐԴՄԷ.

Քարդ. — (տեսնելով Օպրիի գալը) Վերջապէս... նկարը:

Օպր. — (նկարով) Անաւարկ:

Քարդ. — Ինծի տուր: Իմս ես: (կը զետեղէ զայն խորը):

Օպր. — Ինչպէս խոստացայ, ահա նկարը. հիմա կարգը ձերն է:

Քարդ. — Ան (խրեմ քսակ մը կու տայ):

Օպր. — Արձա՞թ է:

Քարդ. — Ոսկի:

Օպր. — Այո լաւ է:

Քարդ. — Բոլոր յաջող զննց:

Օպր. — Ամենայաջող:

Քարդ. — Լուսին:

Օպր. — Ոսկին մեռելներուն խօսիլ կու տայ և ողջերուն լուել:

Քարդ. — Զենովայէն մեկնէ:

Օպր. — Եւ այլ ևս չեմ վերադառնար (կը մեկնի):

Քարդ. — (դռուը կը փակէ ու նկարը կը դիտէ)
Մինակ եմ, մինակ... այս չարագուշակ նախանձիլ նկարին հետ՝ որ այնչափ յոյսեր կը փծացնէ: (կը դիտէ զայն): Չեմ կրնար ժխտել, գեղեցիկ է, գեղեցիկ...: Բայց թանկ ելլա՞ր տարեկան հասակի մէջ սխալներ կրնան ելլալ և մէջը պէտք են ըլլալ: Այս բազուկը... բայց ոչ... մտէ է...: Աւելի գուցէ կըրնայ ձեռք դադուի մանուկին, այն աշքերուն, նայերուն... ո՛հ, ո՛հ, բոլոր գեղեցիկ է, կաւարեալ ուսուցչի գործ է...: Բայց երբ Յովնանէսն այս նկարը տեսնէ... խեղճ տղայ: Ի՜նչ պիտի ըլլայ իր սիրտը... ո՛հ ինչ անէծք պիտի կարդայ իր աշխատութիւններուն, շարք դուրջուր պիտի ընէ իր վրձինը... սրտի ցաւէն պիտի մեռնի...: Իմ Յովնանէսս մեռնի...: Այս նկարն իմս է... զայն կ'ոչնչացը-

նեմ... այո... բայց ձեռքս կը դողդաղայ... նոր մօտեցած ժամանակ... սիրտ չեմ ընեմ... կարծես թէ այն աչքերն ինծի կը նային, թէ այն մարմիններն արիւն պիտի հոսեն... և կը դողամ իբրև սրբապղծութիւն մը:

Տ Ե Ս Ի Լ Բ.

ՅՈՎՆԱՆԷՍ և ՎԵՐՈՅԻԶՆԱՅԸ.

Յովնանէս. — (ներսէն) Հայրիկ, դուռը բաց:

Քարդ. — Յովնանէս: Ան այժմ նկարը պէտք է իրեն ցուցնել (զայն կը պահէ): Եւայ, գաւառ (կը բանայ):

Յով. — Ինչո՞ւ գրասենեակս դուռը փակէր ես:

Քարդ. — Կը կարծէի թէ այն սենեակը չես երթար:

Յով. — Իւղաներկիս վրայ կ'աշխատէի, որ գրեթէ աւարտած է:

Քարդ. — Աւարտած, ապրիւս: Կարծես այն նկարն՝ իմ ուրիշ մէկ գաւառ է: Այն սենեակը, թէ և ուրիշ կան կարասի չունի բաց ի քու նկարէդ, սակայն ինծի արթունք մը, տա՛նճար մը կը թուի: Բայց օրուան մէջ շատ ժամ կ'աշխատիս, քու առողջութիւնդ իմինչէս աւելի թանկագին է ինծի:

Յով. — Փառքը քանալով չի ստացուիր:

Քարդ. — Ո՛հ, փառքը, ստոյգ է... լաւ կ'ընես:

Յով. — Միշտ կը վախճամ թէ անիկայ ինծեմ փախուտու կու տայ: Չեզոք խնդրած էի որ փէլլէկոյի նկարին վրայ տեղեկութիւն հարցը. նեք: Ես չէի կրնար, որովհետեւ այն երիտաւարողը զիս կը նեղէ: Զանիկայ իբրև տէգտ մը կը նկատեմ:

Քարդ. — Յովնանէս՝ սո՛ւ ես տեղեկացայ:

Յով. — Ուրե՛մն: Ըսէ՞ք. ի՜նչ կը խօսուի այս նոր Գրեթէսիոյ վրայ: Իւղաներկիս աւարտած է:

Քարդ. — Այո:

Յով. — Իմինս դեռ ոչ:

Քարդ. — Ի՜նչ կարեւորութիւն ունի:

Յով. — Երբ պիտի ցուցադրուի: Զի՞ գիտացուիր:

Քարդ. — Զի գիտցուիր:

Յով. — Բայց այս աւտու դուք պաղ կերպով կը խօսիք հետս:

Քարդ. — Եւս: Բայց դու ինծի մտածկոտ կ'եմ լինիս:

Յով. — Այո, ինծի ըսին թէ փէլլէկոյի նկարը գլուխ գործոց մ'է... թէ ուրիշ մ'ալ պերճապայծառ Տոճէն իրին յանձնարարուած էր: Պիտի գիտեալ որ ասով՝ իմ անուն կը մթաւ գնի սկսնակ երիտասարդէ մը՝ որ դեռ խանձարութիւն դուրս ելած չէ, և ինծի չափ արուեստի գլուխ գործոցներու վրայ ուսումնասիրութիւն ըրած չէ, և թէ ոչ Ֆիրէնցէն ու չէ չէ: Զո՞ւմ աչքելը է և այս երկնքէն գառ ուրիշ երկնք տեղեկութիւն չունի: Եւ սակայն արդէն շատերուն և ամենուն համակրութիւնը կը վայելէ: Ինքզինք ճանաչողս նկարչութեան

վերանորոգող հանձար մը կարծեցնել կու տայ, և ուրիշ բան չէ բայց եթէ յաւակնող յիմար մը: Հիմա իր իւզանքերով հասարակաց ցուցանանդէս պիտի դրուի, և եթէ մէկ քանի մոլեռանդներու դատողութեամբ իմ համբաւս փաստի՞ գոր այնչափ քրտինքով ստացեր եմ, կը կարծե՞ք որ ես այլ ևս կարենամ ապրիլ և կամաց կամաց շմաշիլ ու մեռնիլ:

Քարյ. — Մեռնիլ: Երբ հայր մ'ունիս: Մեռնիլ: Ո՛հ, դու գիտ չես հանչնար, և չես գիտեր թէ հայրը պահապան հրեշտակ մ'է իր որդւոյն թով. թէ, ոչ ոք կը համարձակի դաշիլ այն օրհնեալ գլխուն՝ որուն հայրական շըրթունքներն հպած են: Դու լոյս յաշխարհ եկար, և ես, ուրախութեան արցունքով մը, այն ժամը նշանակեցի անոնց թուոյն մէջ՝ որոնք երբեք չեն ջնջուիր... Մեծցար, և երբ ապագայի յոյսերուն մէջ գնալամ, կ'ըսէի ինքն իրեն. Եթէ ես կրցայ դուրիս ձեռք գարնել, այս ժամուկը, պատանի եղածին պէս, պիտի կարենայ վրձինը բռնել, և այն ժամաւ, նաև երկու թոյր արուեստներ պիտի ծաղկին իմ ընտանիքին մէջ: Եւ երգունցայ կրէ՛, բայց քեզի համար. ամէն բան թողուլ, բայց քեզի համար. մեռնիլ, բայց գաւախներուն կենանց ապրելու համար. որովհետեւ չմեռնիր ծեր մը՝ եթէ հոգեվաթի վրէժին արցունքներ՝ իր մահուան անդողոնց ջով խոնարհած իր որդւոյն ճակտին վրայ՝ կը թափէ:

Յով. — (աշայլած) Ո՛հ, հայր իմ, ճիշատ գիտ կը սիրէք:

Քարյ. — Ո՛հ, կ'ըմբռնես ուրեմն: Անաստիկ աստը էր որ ես անձկանալ կը սպասէի: Ես քեզի նպատակ մը սահմանած եմ, պէտք է անոր հասնիս. դու փառամու ես:

Յով. — Ե՛ս...:

Քարյ. — Այո՛, այս է իմ միջնորդութիւնս. պէտք էս այդպէս ըլլալ, ոչ սակաւս այնչափ՝ որչափ ես եմ քեզի համար: Մի՛ ջանար գիտ զիլ՝ վասն զի անկարելի է՝ Դու ամէն բան չես մոռաներ, ես այո՛, դու կ'աշխատես, կը սովորես, բայց ուշադրութիւն չես դարձներ շուրջի՞ գիտնալու համար թէ ինչ կը խօսուի քու նկարներուդ վրայօք. ես այո՛, աչքերդ բաց չես կենար որ տեսնես թէ արդեօք ո՛ր է մէկը կը յանդգնի քու տեղը գրաւելու, ես այո՛ն: Դու տղու մը պէս հանգիստ կ'ապրես և չես գիտեր ինչպէ՞սը:

Յով. — Բայց հիմա ես մրցակից մ'ունիմ թէ՛ և իմ ժամաց ողորմելի, բայց ուրիշներուն առջև գորաւոր. ուստի զանիկայ միշտ անյողողող խոչընդող մը կը տեսնեմ՝ իմ քայլերուս... Դուք անդադարձած էք...:

Քարյ. — Քեզմէ շատ առաջ անդադարձեր եմ:

Յով. — Բայց ինչ երած էք:

Քարյ. — Ո՛հ: Ինչ երած եմ...: Ձե՛ս կրնար երևակայել...: Լսէ՛... որպէս զի գիտ սիրես պէտք էմ մերկապաշտոնող առջևը բանալ իմ զգացումս: Այն նկարը, կոշիկն նկարը, որ այնչափ համբաւ պիտի ստանար՝ ի ֆիաս քեզի...: ճւր է... գուցէ իրեն համար սահմա-

նուած տեղը...: Երա՞գ...: Ո՛վ իմ որդւոյս թշնամիներ, անոր ի գուր պիտի սպասէք, այո՛, որովհետեւ ոսկիով կարելի է գնեմքնել մարդ մը, գինիով ուրիշ մը... փէլէկոյին իւզանքովը քուկը է:

Յով. — (ուշախոշեան քափով մը) Ի՛մս: Քարյ. — Քու ծննդեանդ օրը չէ՛: Քեզի կը նուիրեմ:

Յով. — Ո՛ր է, ճւր է:

Քարյ. — (ցոյց տալով նկարը) Անաստիկ:

Յով. — Ո՛հ, վերջապէս ձեռքս անցաւ մրցակցիս մէկ գլուխ գործոցը...: Ձեռքիս մէջ է... գառնացանք չէ՛...: Ասիկայ է...: Յիրաւի ա-սիկայ... (նկարը դիտելով՝ սրտին մէջ ծնած նախաձեռն պիտի արտայայտէ): Ինչ մեծ բան: Ո՛ր է և ուրիշոյի գոյնները, զոր անցեալ օր Մթորցցին ինծի կը դրուատէր...: Դոր Ռաֆաէլոյի գործ: Եթէ ստոյգ գիտնայի թէ իմ վրձինս չկրնար գերազանցել այս գոյնները, այս վայրկեանս իսկ կտոր պատուա կ'ընէի զայն: Եւ դուք կ'ուզէք զիս մահացնել՝ փէլէկոյին վար դնելով:

Քարյ. — Ե՛ս:

Յով. — Բայց այո՛, անշուշտ. դուք զանիկայ ինծմէ վեր համարած էք այն վայրկեանն իսկ՝ յորում նկարի իրմէ յափշտակեր էք:

Քարյ. — Յովհաննէ՛ս, երած բարեթի՛ս համար գիտ կը յանդիմանես: Ես հոս մէջս ստակալ պատերազմ մ'ունեցայ՝ անպատիւ գործ մ'ը-նելու համար...: Բայց իրողմանքիս ըսի, լսէ՛, ինդիրը պատուոյ վրայ է, որդւոյս կեանքին վրայ. առանց խղճի խայթի ես քեզի հա-մար քիչ բան կրնայի երած ըլլալ: Պէտք էր երկու զգացմունք քովէ թով դնել՝ ըսելու հա-մար՝ թէ ասիկայ աւելի գորաւոր է: Այժմ գո՛հ եմ, վասն զի գիտեմ գեղ աւելի սիրել՝ քան զիս:

Յով. — Հնորհապարտ եմ ձեզի, բայց դուք կարողութիւն չունիք իմ խաղաղութիւնս ին-ծի վերադարձնելու: Փէլէկոյի վրձինները փշուրած են ասով: Հիմա ուրիշ նկար մ'ալ Տոթին համար պիտի պատրաստէ՛... ուրիշներ ալ պիտի շինէ... և այն ժամանակ...: Ես իմ հանձնարիս վրայ չեմ տարակուսիր... կըր-նամ փէլէկոյին տիղմերու մէջ թաթղել, բայց բաղդէն կը վախնամ, մոլեռանդութենէն, նա-խանձէն կը վախնամ:

Քարյ. — Մինչև որ ուրիշ գործ մ'ալ աւարտէ՛ ժամանակ կ'ուզէ՛ Դու կրնաս քու ուսումդ ու աշխատութիւնդ կրկնապատկել: Ես, եթէ հարկ ըլլայ, քու ծառադ կ'ըլլամ: Գիշերներն արթուն կը կենամ, բոլոր հարստութիւնս կը ծախսեմ... բոլոր... որպէս զի քու անուիք փառաբորով:

Յով. — Այն սենեակը մտենք ուր նկարս կայ, կ'ուզեմ ասոր հետ բաղդատել. պիտի տես-նէ՞ք:

Քարյ. — (կ'առնու նկարը) Նու գամ... և յե-տե՛ք:

Յով. — Փճացնել զայդ:

Քարյ. — Ո՛հ:

Յոպ. — Այդպէս կը պահանջէ փառքս՝ որ ձեզի այնչափ սիրելի է (հիգնօրեմ)։
Քայլ. — Այո, որդեանի իմ, ջնջել ասիկայ... հետքն ալ թող չմնայ... պատառ պատառ ընել (կը մեկնին)։

Տ Ե Ս Ի Լ Ք.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՍ.

Կոս. — (սենեակներէն, և որ լսած պիտի ըլլայ Քարդոնէի վերջին խօսքերը)։ Ո՛հ... Լալսեցի՜ արդեօք... ջնջել գայն, ըսաւ հայրս... Ինչ բուռն կասկած կը ծնանի մաքիս մէջ։ ՏՊարի նկար մը կը տանէր, զոր ես իսկ իմ աչքովս սենեկիս պատշգամբն տեսայ, բայց չկրցայ գայն ճանչնալ. թէպէտ և կարելի է որ հայրս... Ինծի այնպէս կը թուի իբրեւ թէ այս վայրկենիս տեսնէի։ Երբ Քարդոնէի իբրեւ ցոյց կու տար փէլէկորդի նկարը, անշարժ մնաց, և յետոյ ճակատը կնճռոտեց... աչքերը վառուեցան... և արցունք մը փայլեցաւ հոն զոր ես իսկ տեսայ... այն նկարը պիտի բորբոքէր նախանձը որդւոյն՝ զոր ինք կուռքի՜ պէս կը պաշտէր։ Կրնար նոյն իսկ տխուր ձեռնարկի մը մղել գայն։ Բայց ինչպէս կրնար ձեռքերուն մէջ ունենալ ՏՊարի՜ փէլէկորդի իւղաներկը։ Եթէ ստոյգ ըլլայ, չափազանց անպատիւ է, և կրնայ սիրելի բառիկամիտ և ազատարարիս կործանումին և մահուան պատճառ ըլլալ։ (Դռնը կը գոցեն)։ Մէկը դուռը կը գարնէ... բանակը. կրնայ յանկարծ հրեշտակ մ'ըլլալ զոր երկինք ինծի օգնութեան կը դրէի (կ'երթայ բանալոյ)։ Դոսմինիկոս, դու ես։

Տ Ե Ս Ի Լ Ք.

ԴՈՍՏԵՎԵՐՈՍ և ՎԵՐՈՅԻԼԿԱՅԻՆ.

Դոմ. — Ես եմ, Կոստանդին... Դերեցէք եթէ առանց նկատողութեան հոս կու գամ։ Եստույ զործի մը համար է...։

Կոս. — Թուեցէ՛ք։

Դոմ. — Կիտի խօսքի, անշուշտ... հիմա։ Ամէն բանէ առաջ պէտք է գիտնալ որ իմ եղբայրս... այսինքն է ես յուսահատ մարդ մ'եմ։ Խելքս ուր է գիտէ՞ք արդեօք դուք... Եւ ոչ ալ ես... թէ յուսահատ մ'եմ... ուստի այն օրհնած Արծուէնշան պանդոկը... այն գինին որ թոյն կրնայ ըլլալ... բայց... ոչ... ոչ... բայց այն... վասն զի գաղղիացի... զոր սատանան թող չուտով իր տունը տանի։ Հա, բիւր սկուտ... եղբայր իմ... իւղաներկը... Ո՛հ, ինքի թէ կատարած շան մը պէս միտած ըլլայի։

Կոս. — Բայց միտքդ շնորհով բացատրէ, կ'աղաչեմ։

Դոմ. — Ո՛հ, դժեք ալ խելքերնիդ թողուցած էք։ Միտքս չկրցայ բացատրել։ (Կարելի է)։

Կոս. — Եղբորդ նկարը։

Դոմ. — Ապրիլ, բոլոր հասկեցեր էք, եղբորս նկարը...։

Կոս. — Բայց ինչ եղաւ։ Ըսէ՛։

Դոմ. — Չըսի՜ որ, Չէք ճանչնար անպատիւ Օպրին... Բայց եղբորս գլխուն կ'երդնում... Անիկայ բայց հաշի մ'ունի ինծի հետ... զիս գինովցնել... կըճհասկնաք... բայց այն իր գայամորթը բոլոր վրայ պիտի տայ... կ'ուզեմ իր խարդախ խաղերով շորթած դրամին, իր զոնչն արծաթագծել։ Այսպէս զիս եղբայրաբաւ ընել տալ, զոր այնչափ կը սիրեմ, և որուն համար... ինքզինքս կրակի բոցերուն մէջ կը նետեմ... Չեղծես իր նկարը յափշտակել... Ես ասոր համար հոս եկած եմ... սենեակը ցցուցէք ինծի։

Կոս. — Ո՛հ, հոս է ալ ես։

Դոմ. — Ես անձամբ կ'երթամ զինք փնտռելու։

Եթէ Գաղղիա մեկնած է, ետեւն կը հասնիմ...։

Կոս. — Որեքն, ըսէ ինծի, թէ եղբորդ իւղաներկն Օպրիին ծախեցիր։

Դոմ. — Լո՛ւ, ապա թէ ոչ իմ ձեռքերովս ինքզինքս կը սպաննեմ։

Կոս. — Դժեք... դժեք...։ Այն, մատնիչ։

Դոմ. — Նոր տեսակ բան։ Ասիկայ ես ալ գիտեմ... բոլոր՝ գինիին պատճառաւ... բայց իմ որոշողութիւն՝ որոշողութիւն է... կ'ուզեմ ջուր խմել, միշտ ջուր։

Կոս. — Այն, թշուառական. բայց ինչ բանի կու գայ այս մա՛քը, քանի որ քու պատճառաւ եղբայրդ իր պատկերէն գրկուեցաւ, որուն համար այնչափ քրտինք այնչափ նեղութիւն քաշած էր։ Ինչ քառութիւն պէտք է յանցանքիդ։

Դոմ. — Օպրիի արեւնը։

Կոս. — Մտիկ ըրէ՛. հոս պէտք է ուշադրութիւն դարձնել... ժամանակ մի կորսնցնեք։ Գնա, Քարդոնէիին վազէ՛, ըսէ իբրեւ որ պէտք է անմիջապէս Տոթին դիմէ։ Անիկայ արգար է, կը սիրէ, կը պաշտպանէ գեղարուեստները, խեղճ արուեստաւորին վրէժը կը լուծէ։ Այն, անպիտան։ Եւ իմ հօրս համբաւը, Հիմա այլ ես տարակոյտ չկայ։ Ո՛հ, այդպէս մի բտր ուսուցչին։ Բուրովին ինծի թող այս խընդիրը... ինծի թող, որովհետեւ ես անգամ եմ միայն պէտք եմ ստանձնել պաշտպանութիւնս այս նենգութեան... ես՝ որ գիտեմ թէ ուր կը գտնուի նկարը։

Դոմ. — (ուշադրութեամբ ինքնիւրմէ իտրաւ նշած)։ Ո՛հ, ո՛ր է Երթանք անունը։ Դրամ, աբիւն, կեանք, բոլոր քու տրամադրութեանդ կը յանձնեմ։

Կոս. — (Ինչ ըսի)։ Սխալեցայ... երազ մ'էր, բանդագուշանք մը... բայց չէ կարելի... զիս վայրկեան մ'ազատ թող, կ'աղաչեմ։

Դոմ. — Բայց մի գիւնի կ'ուզես որ երթամ։

Կոս. — Չեմ գիտեր... ինչ գիտեմ... բայց չուտ ըրէ՛, մի կենար, միայնութեան պէտք ունիմ՝ նկարին... փէլէկորդին... քու... իմ...։

ամենուն վրայ մտածելու համար. զնա՞ (զինքն ղեկի ղ դռնը կը մղէ)։ Եղբորդ ըսէ, որ ղեռն չառանատի, յոյս ունենայ Կոյսին վրայ. բայց զնա, զնա, կ'ազատէմ։

Գոմ. — Ի՛նչ քաջախիտ երիտասարդ։ Ուրի՛, աւազակ, պիտի տուժեմ... բռնցի հարուած... ներու տակ պիտի գինովցնեմ զքեզ (կը մեկնի)։

Կոս. — Ո՛հ, ապահով եմ... անոնց ձեռքին մէջ եղած նկարը՝ փէլէկոյրինն է, և այն է զոր կ'ուզեն ջնջել։ Ամբարիշտ դաւ մը նու... թուած է զանիկայ խեղճ արուեստաւորէն յափշտակելու համար, և չափցան նիւթելու օտարականի՝ մը հետ, որ Գաղղիա դառնալուն պէս պիտի ցուցնէ այն սովին՝ զոր իտալացիէ մ'ունեցեր է՝ իտալացւոյ մը համբաւը ջնջելու համար։ 23 տարեկան երիտասարդի մը՝ գեղեցիկ, հրաշալի գործը պիտի կորսուի՛։ Ո՛չ, կ'երգնում մօրս սովիներուն վրայ, կենանքս թշուառին պաշտպանութեան համար պիտի դնեմ, և ասոր ստիպուած եմ՝ որովհետեւ իմ կենանքս փրկեց... բայց բ՛իշտ է չօրս ամօթին ու եղբօր նախանձը մէջ տեղ հանել։ Ասի՛կայ չեմ կրնար։ Ես հօրմէս անհունապէս սիրուած եմ... Ո՛հ... երբեք, երբեք... Բայց փէլէկոյրն... իր համբաւը... Պէտք է որ ես միտքս հանդարտ բռնեմ, որ միջին ելք մը գտնեմ... բայց ինչպէս գտնել։ Այո՛, մի գուցէ ես հազար ու մէկ մտածութիւններու մէջ թարթափած ժամանակ... ամբարիշտ զոր... ծողութիւնն ի գլուխ հանուի, մէկէ աւելի տարիներու աշխատութեան մը՝ այնչափ փառքի յոյսն ունեցողի... Ես ուրիշ բան չեմ կրնար, բայց եթէ լալ ու գոչել այս վայրկեանս... բայց սակայն... Կերտը աղմուկ կը լսեմ. վայ ինձ։ Ո՛վ երկինք, միջոց մը ներշնչէ ինձի... բոլոր իմ քաջասրտութիւնս պէտք է։ Հայր... հայր... եղբայր... (ըստիճանալն կանկնդով)։

Տ Ե Ս Ի Լ Ե.

ՔԱՐՈՒՆԵ, ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ և Վերոյիշեալն

Քարոյ. — Ի՛նչ կայ, որդեանկ իմ։

Կոս. — Հայրիկ, ես զձեզ պիտի յանդիմանեմ նախատիքի մը համար՝ զոր ինձի նկատմամբ ունիք։ Գիտեմ որ ձեր ձեռքն է փէլէկոյրի նկարը... և կ'ուզէք ինձմէ պահել, իբրեւ ես ձեր գաւազը չըլլայի, իբրեւ թէ եղբօրս պա... տիւն իմ եղած չըլլայի։ Ինչու զիս այդպիսի սխիթարութեան մը զրկել։

Քարոյ. — Եւ ինչպէս գիտես...։

Կոս. — Բոլոր։

Քարոյ. — Եւ ո՞վ ըսաւ քեզի...։

Կոս. — Տ՛Օպրի գաղղիացին, որ ետև դարձած է, որովհետեւ չեմ գիտեր ի՛նչ բան մոռցած է... գուշակեցէք։ Ես որ ձեզի պէս նախանձախնդրի եմ փառքին եղբօրս, որ նախանձով տեսած էր փէլէկոյրի նկարին հսկայակերպ

յառաջողիմը, վայրկեան մ'երջանիկ զգացի ինքզինքս՝ լսելով որ ձեր ձեռքերուն մէջ կը գտնուի... Այսպէս, ըսի ինքն իրենս, պիտի չխաւարի ընտանեացս անուր։ Ուր է։ Ուր է այս նկարը։ Ո՛հ, անշուշտ Օննիկի նկարին քով դրուածն է։ Հայրիկ, թողուցէք որ ձեր ուրախութեան ես ալ մասնակից ըլլամ՝ դի... տելով մրցակցի մ'աշխատութիւնը... թշնամ... ւոյ մը գործը՝ չկրնար այլ ևս մեզի փնտ հասցնել. թողուցէք որ այն սենեակից մտնեմ, վայրկեան մը, վայրկեան մը միայն, սիրելի հայրիկ, (կամաց կամաց կը մօտենայ դռնը)։

Քարոյ. — Կեցի՛ր, որդեանկ իմ, պէտք է որ յոնցը խորհիլ... մենք որոշած ենք պատտուել զայն։

Կոս. — Ո՛հ)։

Յոմ. — Այո՛, և շուտ։

Կոս. — Ո՛չ, ո՛չ, մեծ անխոհեմութիւն կ'ըլլայ. կրնայ զաղաղիքը յայտնուիլ, և այն ժամանակ... նազ։ Վ՛երջուպէս դուք զայն գնած էք, և մա... նաւանդ կասկած չտալու համար՝ պէտք չէք անոր ձեռք դպցնել. մինչդեռ պատտուելով՝ կրնայ կարծուիլ թէ նախանձ ու ատելու... թիւնը միայն գմեզ այսպիսի ծայրայեղութեան մը մղեր են... Եւ եթէ Տճժ... անիկայ կա... թող է իր զայրոյթով կայծակնահար ընել զմեզ... ես զձեզ շատ կը սիրեմ, և վայ ձեզի։ (Դուռը կը գարնուի)։ Կը լսէք...։ Գուռը կը զարնեն...։

Յոմ. — Ո՞վ պիտի ըլլայ արդեօք։

Քարոյ. — (որ գնացեր է նայելու) Ո՞վ է։

Տ Ե Ս Ի Լ Զ.

ՓԵՒԼԵԿՈՅ և Վերոյիշեալք.

Փեյ. — (ներսեմ) փէլէկոյր փուլաւ։

Կոս. — Ո՞վ երկինք, օգնէ՛ ինձի։

Քարոյ. — Ո՛հ։

Յոմ. — Անիկայ։

Կոս. — Գուցէ ամէն բան իմացած է...։ Եւ կու գայ իր նկարն ուղեւոյ։

Յոմ. — Ես, ես կ'ուզեմ պատուել զայն, կա... ընոր է։

Կոս. — Ո՛չ, եղբայր իմ (անոր քայլերն ար... գրիւնով)։

Յոմ. — Ազատ թող քայլերս... ձգէ՛ զիս։

Կոս. — Քու և հօրդ սիրոյն համար...։ Հոս կեցիքի։ Փէլէկոյն զքեզ չտեսնելով՝ կրնայ կասկածիլ. հօրդ քով կեցի՛ր...։ Ամէն բանի ստու չի գիտիլ եղի՛ր. և եթէ անհրաժեշտ է որ այս պատկերին այլ ևս մէջ տեղ չենէ, պատաս... խառնատուութիւնը ես իմ վրաս կ'առնեմ...։ Այս բաներու մէջ պաղարկեմութիւն պէտք է փէշ տեսնել պիտի տեսնէք։

Քարոյ. — Որդեանկ իմ...։ Հօրդ, եղբօրդ պա... տիւր...։

Կոս. — Պիտի փրկուի, պիտի փրկուի (սենեա... կը կը մտնէ)։

Քարոյ. — (կը բանայ դուռը՝ փէլէկոյրին) Կը ներէք... ձեռքս անմիջական զբաղանք մ'ու...

նէի: Ինչ բանի կրնամ վերագրել արեւօք ձեր այս անակնկալ իմ տունս գալը:

Փէյ. — Մեծ դժբախտութեան մը:

Քարլ. — Որո՞ւ պատահած:

Փէյ. — Ինծի:

Յով. — Մենք ինչ կը խառնուինք մէջը:

Փէյ. — Կրնաք խառնուիլ: Մինչև ցայսօր զիս ատող, զիս մատող թշնամիներս քիչ էին: Հիմա ուրիշներ կ'աւելնան, որոնք թէպէտ էւրէկ ինծի բարեկամ ցոյց կու տային ինքզինքներին, ահա թէ ինչո՞ւ ձեր տունը կու գամ: Ամէն մարդ գիտէր թէ նկարս աւարտած է, թէ ճիշտ այսօր իր տեղը պիտի գետնեղուէր ի տես խոսնի բազմութեան մը: Իր անշուշտ աւելնողուման պիտի վազէր. ծանօթ էր թէ իմ բոլոր հանձնարս, ջանքս թափեր էի այդ կտաւին վրայ՝ զոր Տոժի պսակին հետ չէի փոխանակեր. շատ լաւ, գինովցնել կը տրուի իմ եղբայրս, խեղճ անփորձ երիտասարդ մը... 100 սկուտով զանիկայ իր հարապատին ձեռքէն կը յափշտակեն: Տուն կը վերադառնայ նկարիչը՝ բոլորովին զոհ Տոժէն ընդունած յանձնարարութեան վրայ, և չգտնել այլ ևս նկարը: Այս մարդասպանութեան հեղինակը, այն մի և նոյն Սպիրին է, որ այս տունը կը բնակի:

Քարլ. — Եւ սակից ինչ կը հետեւի:

Յով. — Ինչ ըսել կը յանդգնեմ:

Փէյ. — Ես պզտիկ բան մ'ալ յանդգնելիք չունիմ, պարոններ... այս բոլոր գլխուս եկածը խորհուրդ մ'է: Ես եկայ ձեզմէ խնդրելու որ կարենաք ինծի ըսել թէ այս թշուառական մարդն ո՞ր կը գտնուի... որ կողմ մեկնեցաւ, որպէս զի կարենամ ետևէն երթալ, ձեռք բերել նկարս: Ո՛հ, եթէ սիրտ ունիք՝ շունչ փչեցէք դիպիկ մը:

Քարլ. — Անիկայ մեկնեցաւ. բայց որ կողմ, չեմ գիտեր...:

Փէյ. — Մեկնեցաւ: Շատ լաւ, ուրիշն, ձենու վտն կը թողում, բոլոր Խառնիւս կը շըլիմ... բոլոր Քաղդիա, բայց կ'երդաշու միջնախնէլ լոյսին վրայ՝ թէ զանիկայ պիտի գտնեմ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ի.

ԴՈՄՈՒՆԻԿՈՍ և ՎԵՐՈՅԻՆՆԱՅՐ.

Դոմ. — (գրասն սեմին վրայ) Գտնուեցաւ:

Քարլ. — Դուք հոս ինչ կը փնտռէք:

Փէյ. — Եղբայր:

Դոմ. — Կը ներք, վսեմաշուք տեսիք, երբ դուռը բաց է՝ կը մոցուի. և ես մտայ: Եղբայր, հիմա կրնաս զիս ցրկել... իզաններկզ զըտնուած է:

Փէյ. — Ինչպէս:

Քարլ. — Ո՛հ էր:

Դոմ. — Հոս:

Քարլ. — Ո՛հ, երազ, զառանցանք:

Դոմ. — Հոս է:

Քարլ. — Խենթ ես:

Դոմ. — Հոս է կ'ըսեմ քեզի: Ձեռք գիտեր ինչ ըսել է հոս է: Ըսել է թէ Տ'Սպիրին գտաւ, որ մեկնելու վրայ էր, և ես կ'ուզէի իրեն ուրիշ շրջան մ'ընել տալ՝ այս անցագրով (կը հանէ ատրանմակ մը): Բայց անիկայ խոհեմութեամբ, միայն երկու արծաթ սկուտով՝ ինչ թի խոտովանեցաւ: Թէ նկարը վսեմաշուք պարոն Քարլոնէի հայտնի գնած է. և ես հաւմագուած եմ որ պարոն Քարլոնէն առանց շատ աղաչել տալու՝ նկարը եղբորս պիտի վերադարձնէ, երբ ես իրեն վերադարձնեմ իր աւարդ սոկեղանը, որ չարժեք անպատուութիւնը՝ որով համակուած է (անոր առջերտուն սաշն հետեւիով ըսակ մը):

Փէյ. — Ինչ կը ըսեմ: Իմ նկարս: Եւ դուք, նկարիչ մը...

Դոմ. — Եւս առաւել...:

Յով. — Անպատուութիւն, ըսիք: Իմ հայրս անպատիւ:

Դոմ. — Ըսելու կերպ մ'է:

Քարլ. — Հանգարտել, որդեակ իմ. անիկայ դեռ գինւոյ թափը կորսնցուցած չէ... պատիւ չուսնենալը կը ցուցնէ այն՝ որ այնչափ դուրս ուրիշները կ'անպատուէ: Ես իմ տանս մէջ եմ, և կրնայի անմիջապէս նախատողները պատժել, եթէ ազնուական զգացում իմ մէջս աւելի զօրաւոր չլլար՝ քան արդար ցատուս: Ելլէկորդ, ստող է, ես զաղկիացիին ձեռքով զնել տուի ձեր նկարը վասն զի կը սիրէի, և կը փափագէի իմ դահլիճիս մէջ գետեղել, ուր ձիւրիկ իմամանդի, ձիորճիկոնէի և կուխտոյի գործերը կան: Եւ զայն ունենալու համար՝ սոկի համարած եմ զոր չեմ ուզեր ետ առնուլ. իղաներիս իմս է:

Դոմ. — Ձերը:

Փէյ. — Լո՛ւ, եղբայր:

Դոմ. — (Ձերմ ունիմ):

Փէյ. — Ես արժանի չեմ, ո՞վ թաղէս, թուած մեծամեծներուդ մէջ գետեղուելու. ես իմ իւր զանգիւրս պէտք ունիմ, որովհետեւ այսօր զանիկայ ինծի յանձնարարողին պիտի տամ. ուրովհետեւ ձեռագործիս վրայ զուկի մը պէս սիրահարուած եմ: Դուք նկարիչ էք, ըսածս կրնաք ըմբռնել: — Գիտեմ, թէ ո՞վ որ նկար մը, արձան մը հնարած է, կը սիրէ, կը պաշտէ իր աշխատութիւնը, իրեն համար նա մաս տանի մ'է՝ որուն հետ կապուած է իր անձին գոյութիւնը: Լաւ նայեցէք ինծի. քանի մը ժամէն երիտասարդութիւնը վայ պալ ևս իմ կ'ընթեր վրայ. կը գամ թէ աչքերս բոց կ'արձակեն. ինծի կ'երեւնայ թէ ծերացեր եմ, գեւրեզմանին եղբրք կը գտնուիմ: Ես իմ ձայնս չեմ բարձրացներ ձեր դէմ, ոչ, ձեր առջև ծաւալ մ'եմ. արցունք մը միայն ունիմ՝ ծնրալ դիր խնդրելու համար՝ որ նկարս ինծի վերադարձնեմ... (կը ծնրալդի):

Դոմ. — Եղբայր, քու տեղը ես կ'ամշնամ:

Քարլ. — (խելն իրեն) Ինչ ընելու է: Ստոյգ է, իմ որդիս փրկեց, բայց իմ պատիւս աւելի կարեւոր է: Ո՞վ փառասիրութիւն, որ զիս ապրեալս կ'ընեն: Ելէ՛ք:

Փէյ. — (սորի ելնելով) Ուրեմն կ'ուզէք զիս սպաննել:

Յով. — Բայց ինչ սպանութիւն... Պատկերը մերն է:

Փէյ. — (ստան քափով) Ձերը: Աւագակն ալ երբ գանձ հը կը զողնայ, կ'ըսէ, իմն է... Բայց տղէ մը, գինովէ մը, յիմարէ մը չգնուիր: Քարդ. և Յով. — Փէլլէկրոյ: Ցանդզն:

Փէյ. — Ինծի պէտք էիք նուիրել ոսկին: Բայց գիտէիք որ ես իմ փառքս չէի վաճառեր:

Յով. — Ինչպէս...:

Փէյ. — Այո, ծախուած, վասն զի դուք վաճառութիւն ունեցած էք՝ գնելու զանիկայ:

Յով. — Դուրս ելէք:

Դով. — (Հիմա գինք պատուհանէն դուրս կը հանեմ):

Փէյ. — Դուրս ելնել՝ առանց իմ նկարի...:

Քարդ. — Դուրս ելէք կ'ըսեմ ձեզի:

Փէյ. — Հրաման նկարչի մը՝ որ իր ձեռաց աշխատութիւնը կը պահանջէ...: Զօր մը, որ որդին կը խնդրէ՝ զոր իրմէ յափշտակեր են...: Ո՛հ, դուք լաւ կ'ըմբռնէք որ...: Ջղափժունդ եղած եմ, մոլեգնած եմ:

Յով. — Դուրս ելէք, կամ թէ ես...:

Փէյ. — Ախ, անպիտան արարածներ, որ խռչունդուն կը կանգնիք երկտասարդի մը՝ որ կ'ուզէ սովորել, կրնի, նպատակին հասնիլ. նա պէտք չունի զձեզ իր ոռքերուն տակ զգնելու, վասն զի, իր փառքին հասնելու մօտ՝ զձեզ իր ետեւ անցած կը տեսնէ, ինչպէս հովը՝ աշխատին մէջ և մեռնիլը՝ ոչինչին մէջ՝ որ զանոնք յառաջ բերած է:

Քարդ. — Իմ որդիս նախատել: Ահաւասիկ թելը՝ որուն պէտք էիք դաշիլ: Անոր մէկ մահահրաւէր ձայնը լսելու համար: Հիմա զիս վերաւորեցիք, և շուտով արիւնս կը հոսի: Երկուքդ ալ տունէս դուրս ելէք, կամ վախցէք: Նկարն իմն է, կ'ուզեմ զանիկայ կտոր կտոր ընել, այրել. և մոխիրը երեսնուդ նետել, քանի որ իմ ոսկիին մոխիրն է:

Դով. — Վայրկեան մը, կամ հարուած մը կը փոխանակեմ: (Արտաձանկը բռնելով):

Տ Ե Ս Ի Լ Ը.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒ և յիշեալը.

Կոս. — (տօգոյն ու դորդալով դուրս կ'ելնէ, և ցոյց կու տայ ճիւղը և կար մը՝ բոցերուն մէջ) Փէլլէկրոյի նկարը բոցերուն մէջ է:

Փէյ. — Ախ, դու... (Դառնիկոսի քաղցաց մէջ կ'իյնայ):

Քարդ. — Որդեանկ իմ...:

Դով. — Եղբայր:

Փէյ. — Ո՛վ, տեսիլ...: Ո՛վ, ցան...: Ահաւասիկ բոլոր բոցերուն մէջ...: Գթութիւն, օգնութիւն...: Ախ, ալ և չկայ...: Ո՛հ վաճառութիւն. Բայց ապագայ սերունդը պիտի բուրդէ, և պիտի անիծանէ զայն՝ որ ափ մը

մոխիր նետեց անոր երեսին՝ որ իր կեանքը փրկեց...: Ախ, շուտակաւ, անէ՞ծք քեզի: Կոս. — (Ձիւ կ'անիծէ):

Փէյ. — Բայց ես պարտուած չեմ դեռ... բոցերը չեն կրնար ջնջել այն՝ զոր ես մաքիս մէջ ունիմ...: Քոլումպոս, այս վայրկեանէս սկսեալ դու կ'ապրես...: Բնականաբար (Ամերիկայի կոյս երկրներ... հոս հայրենիքի դուրս... խաչը: Մարդկային ցեղի վերածնունդն ծառը. ուրիշ նկար մ'ես...: Փախչի՛նք. հոս ոռքերս կ'այրին...: օղը կը թունաւորէ...: ան, դեռ կ'ապրենք ես... (նշով): Ես նկարիչ եմ... (կը մնիկի Դառնիկոսի հետ):

Քարդ. — (Դուզ, սարսէ, նկարդ այլ ևս մոխիրներէս յարութիւն պիտի չառնէ (կը մնիկի Յովաննէսի հետ):

Կոս. — (որ տեսարանի ժամանակ կարեկցած կան սիրոյ սուկայի յազում մը ցոյց տուած պիտի ըլլայ, ինքզինքը վարչապետ միեւնակ տեսնելով, քառերարեմիկ մէջ տեղ ծռնելի կու գայ, և ձեռքերը միացնելով կը բացաւ գանձի) Ո՛վ երկինք, դու ինծի ոյժ տուիր:

ԵՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

Նկարչուքեան դպրոց՝ ինչպէս առաջին արարածին մէջ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա.

ՔԱՍԻՆԻՆ և ՓԵՆԿԻՐՈՑ.

Փէյ. — (բեմին առջև՝ ձեռքը կոշորքին վրայ, մտածկոյն):

Քարդ. — (կեցած կը դիտէ) Խեղճ տղայ, խորապէս վախցած է: Աչքերն արցունքով լեցուն են: Ինչ տեսակ օր եղաւ սափկայ...: Ինչ հարուած արուեստաւորի մը համար, տեսնել որ բոցերը քիչ քիչ կը սպառեն իր իշխանները, և որո՞ւ ձեռքով: Անխաբիք կը թուի...: Ցեռ այնչափ բարեխաղաղ ցոյցերուն: Ո՛հ, երախտագիտութիւն ըսուած բանը գոյութիւն չունի բնաւ:

Փէյ. — (ցած ձայնով) Թողէք որ դիտեմ. այս պէս լաւ է:

Քարդ. — Ինքն իրեն կը խօսի:

Փէյ. — Վերջապէս գրեզ կը տեսնեմ:

Քարդ. — Ինչ սատանայ է տեսածդ:

Փէյ. — Ուսուցիչ...: Եղբայր...: տեսէ՛ք...: նկարն իր տեղն է:

Քարդ. — Իրարցնէ կ'երազէ: Փէլլէկրոյ:

Փէյ. — Ո՛հ (կը զգաստանայ): Ուրեմն մաքիս անշմելով: Գէշ ըրիք որ զիս սթափեցուցիք, ես հնչուալի երազով մը կը քնանայի:

Քարդ. — Գիտեմ, Բայց երբ դժբախտ ես, պէտք է դժբախտութեան համակերպիլ...: Թշուա

ոչին սիրտը՝ բնութեան տիրութեան մէջ կը ջնջայ:

Փեյ. — Ստոյգ է:

Քափ. — Բայց դու գթե՛ք պէտք էս քաջասիրտ բռնել:

Փեյ. — Քաջասիրտ... ԵՍ...:

Քափ. — Բայց այո՛, վերջապէս ինչ մեծ կոռուստ կայ: Դկար մը... Եթէ ինծի պէս ծեր ըլլայիր, յուսահատելու իրաւունք ունէիր... որովհետեւ քեզի կը մնար միայն մահուան պատկերը նկարել. սակայն երիտասարդ ես, հազար կենսփոխ արեւը ծագէր է: Սիրտ առ, ուրեմն, որդեակ սիրելի, արհամարհէ՛ նախանձը և յարթանակէ:

Փեյ. — Ո՛հ, Դուք չէք կրնար ըմբռնել երիտաւ սարդի մը վհատութիւնը՝ որ անչափ թշնա մինեւ ունի ընկճելիք՝ նպատակին հասնելէ առաջ, որ պարտուած էր մնայ իր անձնակալին կողմին մէջ. որ կը տեսնէ իրմէ յափշտակութիւնը, գիշերներու երազը. որ պէտք է դիտէ այն աշխարհով՝ որ առաջնորդէր են վրձինին մնալ ցորձներն ու բեկորները, իր պատկերին մոխիրները՝ որ գետնէն վեր կը բարձրանան և հովին հետ կը ցրուին:

Քափ. — Կ'ըմբռնեմ ըսածդ:

Փեյ. — Եւ այս բոլորը՝ որո՞ւ ձեռքով:

Քափ. — Բարեկամի մը, անոր՝ որուն կեանքը փրկեցիր:

Փեյ. — Այո՛, բարեկամի մը՝ որուն ճակտին վրայ հազուայն անմեղութիւնը կը կարգայ. երիտասարդի մը՝ զոր բարեկամութեան ամեւ նախադասեալ տիպարը կը նկատէի... բայց պիտի ջնջեմ այս յիշատակը:

Քափ. — Լաւ պիտի ընես. ինքզինքդ միայն մտածէ՛ վաղորդնէ սկսեալ պէտք էս փոխմ. պոսն սփսիւ:

Փեյ. — Ես ալ կը փափաքէի, բայց չեմ կրնար. որդի մը կորուսած եմ, և սուգի ժամանակ հարկաւոր է:

Քափ. — Դժո՛ղ լաւ: Ըրէ ինչպէս կ'ուզես, բայց հիմայ պէտք էս երթալ ու հանգչիլ... ժաւանակին ուշ է արդէն: Ես Ժառլոյ Սփինոլայ ինքանին պիտի երթամ, որովհետեւ ձիուկի Ռոմանոն հասած է. քանի մը ժամ առաջ ինծի լուր դրածը էր. բայց նայ կ'ուզէ՛ք գթե՛ք հանգիստ տեսնել սենեկիդ մէջ:

Փեյ. — Գաջե՛ք, ուսուցիչս, ես հոս պիտի հանգչիմ:

Քափ. — Դժո՛ղ... Եւ ուր:

Փեյ. — Երթանիկ մարդիկներն են միայն՝ որ անկողնոյ վրայ կը քնանան: Մարդ իր վէրքին վրայ չկրնար քնանալ, և ուստի՝ այս է իմ անկողնին (գետիկը ցոյց կու տայ):

Քափ. — Բայց դու կտտակ կ'ընես:

Փեյ. — Այո՛, այո՛, ուսուցիչս, ես կտտակ կ'ընեմ... դուք հանգիստ եղի՛ք:

Քափ. — Ուրեմն ես կ'երթամ. արդէն, չուտ պիտի վերադառնամ, մնաս բարեւաւ:

Փեյ. — Երթա՛ք բարեւաւ:

Քափ. — (Սիրտու կը ճնշուի, լալու պէտք ունիմ (կը մեկնի):

Փեյ. — Հանգիստ: Եթեանստամայ ծեր մը կրնայ հանգչելու խորհուրդ տալ 23 տարեկան երիտասարդի մը, որ գունամթափ եղած է կտտիկ մը վրայ, բուռ մը մոխիր ունենալու համար, Հարցուցե՛ք հարուստին՝ թէ ինչ բան է հաց չունենալ, և զաղափար չունի... Երջանիկ մարդուն՝ ինչ է վիշտը, չգիտեր. այսպէս ալ անոնք՝ որ կեղծ բարեկամի մը ձեռքով կորուսած չեն իրենց հանճարին ամեւնէն գեղեցիկ արտաբերութիւնը, չեն գիտեր թէ որչափ սայրասուր է դաշույնը՝ զոր սքըտիս մէջ ընդուներ են: Ձեռքս կը որդողայ, գլուխս կ'այրի, օդի պէտք ունիմ... (դեպ կ'պատուհանէ կ'երթայ): Ո՛վ բնութիւն: Ո՛րչափ գեղեցիկ ես այս գեղեցիկ երկնքիս տակ. ձենովան՝ քու դրասանգիդ ամենաշքեղ ծաղիկն է. ծովը, ժայռերը, լեռները, բլուրները, տունները, պալատները, ամէնք բանաստեղծութիւն կը ներշնչեն... Եւ ինչու համար տես համբանբերու մէջ, յարկեւորդ տակ պիտի ննջէն նախանձն ու տեղութիւնը, որոնք մարդուն սիրտը կը թռուաւորեն: Երագներ... ցնորք... Ահաւստիկ այն տեղը՝ ուր նկարս շարադրեցի, ուր օրերս կ'անցընէի աշխատութեան և պատարուն յոյսերու մէջ: Եւ հոս յաճախ կը նստըմ կոստանդին... Ախ (արդ. սին վրայ կը նկատուի): Եթէ ես ձեռք զար. նեմ միւս նկարին, ներշնչութիւն պիտի չունենամ այլ ևս, և ո՛չ բարեկամներ որ զիս միտթարեն... (տարի կ'էնկնէ): Մնաս բարեւաւ մը ձենովայի, հեռու սակից, ծովերէն անդին... գերեզմանի մը մէջ... Բայց ո՛չ, հոս իմ մենդավայրիս մէջ: Պիտի կրեմ, բայց հոս, բայց ձենովայի մէջ. Եթէ անօթի ըլլամ, գիշերանց օգնութիւն մը պիտի խնդրեմ և առաջին անցորդին պիտի ըսեմ. թշուառ նկարիչ մ'եմ, որուն նախանձորդները՝ իր իշակներէն այրած են. անօթի եմ, և չեմ կրնար աշխատել՝ որովհետեւ իմ աչքերս ուրիշ բան չեն բայց Եթէ երկու խոշոր արցունքներ: Գուցէ պիտի յիշորուն որ ես մեռնիմ... Բայց եթէ հոս ուր ծնած եմ, հոս իմ հայրենեացս մէջ (հանգիստ):

Տ Ե Ս Ի Լ Բ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒ Ե. յիշեալն.

Կոս. — (Ահաւստիկ. Ինչ պատե՛հ վայրկեան երկուքնուս համար):

Փեյ. — (Ինչիկ առջեւ կողովն ինքն իրեն) Եւ եթէ այս բոլոր ինծի պատահածներն երազ մ'ըլլայ... Եթէ կոստանդին արգաս ըլլայ... Սակայն ինչպէս չհաստատ իմ աչքերուս...

Կոս. — (անկողնկալ աղմուկով մը) Ախ այո՛, Սմանդ եմ:

Փեյ. — Ինչ: Դու իմ տանն մէջ: Եւ դեռ կը համարձակիս: Գուհ, փախիր:

Կոս. — Փէլլեկոյ, ինծի մտիկ ըրէ:

Փեյ. — Այս ամէնը տեսնելէս վերջ:

կոս. — Այո, այս ամէնը տեսնելէդ վերջ: Ես իմացայ որ քու նկարդ իմիններուս ձեռքն էլ, զոր մտադիր էին ոչնչացնելու, պատռուելու, և այդ գործն ես իմ վրաս տալի: Այն սենեկին մէջ երկու պատկերներ կային միայն. քու և եղբորս՝ որուն վրայ հոգի կու տար հայրս: շուն կը վառէր կրակը, և կարծես թէ զոհի կը սպասէր: Այն տագնապալից վայրկեւ նին՝ ես անորոշ էի քու համբաւիդ և եղբոր համբաւին նկատումս: Հրթուրներս կծկոււ՝ մով կը դողդողային, գլուխս կը բոցապատէր. սենեկին խորը ծածկեցի քու իւզաներդ, և առնելով եղբորս նկարը՝ պատռու պատռու ըրի, կրակը նետեցի, և դուռը բանալով՝ ձեզի ցոյց տուի բոցերը, որ ձնողացս բոլոր յուսացած փառքը կը լափիլզէր:

Փէյ. — Ինչ: Իմ նկարս ո՞ղջ է:

Կոս. — Այո:

Փէյ. — Ո՛հ թողութիւն, բարեկամս: Դու իմ կենանքս շնորհեցիր... (ծերադրելու ձևով):

Կոս. — Ինչ կ'ընես: Այդ չէ՝ քու տեղդ: Ուրի՞նչ է, և սովո՞րէ՞ գիտ ճաննա:

Փէյ. — Դու իմ հոգեւոյս այնպիսի ուրախութիւն մը պարզեցիր՝ որուն համար յախտեանս քեզի երախտապարտ պիտի մնամ:

Կոս. — Եւ ինչպէս դու կրցար հաւատալ թէ ես կարենամ այնչափ անարգ վարձք մը հաւտուցանել իմ կենանքի՞ զոր դու փրկեցիր, ջնջելով գործ մը՝ որ գոյութենէն աւելի քեզի սիրելի էր: Գալով եղբորս զայրոյթին, հօրս կատաղի բարկութեան, ինչ կ'ուզէ ըլլալ:

Փէյ. — Ես պիտի ըլլամ քու պաշտպանդ: Եւ կուր, երթանք պատկերս առնելք ու մեկնելք, եթէ դու հօրմէդ կը վախնաս:

Կոս. — Մեկնելի: Ո՛հ, կը կենամ: Վաղուան արեգակը քու յաղթանակդ պիտի լուսաւորէ:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

ԴՈՄԵՆԻԿՈՍ և յիշեալք.

Դոմ. — Եղբայր, հրաջեք մը: Քու նկարդ իր տնիք է, ես տեսայ... Ինչ գեղեցիկ բան... քիչ մնաց որ ես մնամ ինչայի:

Փէյ. — Իմ նկարս իր տեղը: Ո՛հ, ասիկայ չափազանց երջանկութիւն է. ո՞վ դրած է հին:

Դոմ. — Չըսի թէ հրաջեք մ'է:

Փէյ. — Կոստանդինը:

Կոս. — Այո, ես ուզեցի յաղթանակդ կատարեալ ընել. կը զարհուրիմ հօրս բարկութեանէն, բայց կը միջիթալուիմ որ քու բարեբաւութեանդ փոխարէն մը կրցայ ընել:

Դոմ. — Ո՛հ, ինչ հաճույք: Եղբայր, երթանք տեսնելու. գիշեր է, բայց կարծես քու ուրախութեանդ կը մասնակիլ լուսինն ալ... զոր այսպիսի պայծառափայլ տեսած չէի երբեք. շուտով երթանք... Ո՛հ, քիչ մնաց կը մնանայի... քեզի նամակ մ'ունիմ: Երբ յուսանալի մը պէս տուն կը վազէի, վերադառնի մէջ

փաթեթում ժարդ մ'ելաւ առջևս և ըսաւ ինչ. «Այս նամակը շուտով եղբորդ յանձնէ՛ք». և ես. Այո պարոն: Եւ այն տանն քայլերս կրկնապատկեցի... Եկայ հոս, բայց սաստիկ ուրախութենէս մոռցայ: Ա՛ն ուրեմն և երթանք:

Փէյ. — Վայրկեան մը (կը բանայ ու կը կարդայ յոյժի):

Կոս. — Ինչ պիտի ըլլայ արդեօք:

Փէյ. — Ա՛հ:

Կոս. — Փէլլէկոն, դու կը դողդղաս, կը ամզուես... Ինչ թուղթ է:

Փէյ. — Բան մը չկայ, պէտք է որ ես անպատճառ մեկնիմ... (տալով կը կտակ մէջքը, կ'առնու վերնապատկերն ու զլիսարկը):

Կոս. — Ա՛հ, ինչու: Փէլլէկոն դու ասկից դուրս պիտի չեկնես՝ մինչև որ պատճառը չգիտնամ:

Փէյ. — Ա՛յ՛ վախնար, բարեկամս... Բայց պէտք է որ ես երթամ...

Կոս. — Եւ ոչ իսկ փոքր տեղեկութիւն մը:

Փէյ. — Այս թղթէն ամէն բան պիտի կարենաս գիտնալ: Քիչ ատենէն կը վերադառնամ. մնաս բարեաւ (շուտով կը մեկնի):

Կոս. — Կը սկսի կարդալ:

Դոմ. — Ո՛հ, Նայիրէք ինչ բանի վրայ է խընդիրը:

Կոս. — Ա՛հ, կարելի՛ բան է: Դոմինիկոս, շուտով եղբորդ քով վազէ: (Ես չեմ կրնար):

Դոմ. — Կ'երթամ: Բայց ուր... կը բաւէ, իրեն կը հետեւիմ... Ո՛հ, բաւական ծանր դժբախտութիւն մը կը գուշակեմ՝ կը մեկնի):

Կոս. — (Կը կարդայ) «Եթէ կ'ուզէք նկարնիդ փրկել, վայրկեան մ'իսկ մի՛ ուշանաք, որովհետեւ ձեք յնամիները որոշած եմ այս գիշեր զանկալ պանդուխտացնելու: Եւ ապարդիւն պիտի ելնէ իմ ըրածներս՝ զանկալ փրկելու համար, և ի զօր պատռած եղայ եղբորս նկարը: Եւ միթէ՛ այս նամակը շարագրող ձեռքը՝ վերադասպանի մ'է... Ո՛հ, չեմ կրնար այս անգութ անտուգութեան մէջ մնալ:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

ՔԱՐՈՒՆԵ և յիշեալք.

Քարլ. — (ճիւղակէ) Ուր է այս տղան:

Կոս. — (սալուտով) Հայրիկս:

Քարլ. — Իմ արիւնքն է, կ'ուզեմ սպաննել գիշեր:

Կոս. — Ո՞վ երկինք: Գի՛մ ինծի (կը ծնրադրէ քառաթաղանթիկ խորը):

Քարլ. — (դուրս ելնելով) Ուր է... անի:

Կոս. — Ա՛խ, եղբորս սիրոյն համար:

Քարլ. — Ցովհաննէս... Ո՛հ գիտէ՛ թէ գիշեր օգնութեան պիտի կանչես կենանք ծամ մ'ես երկարելու համար:

Կոս. — Հայր, գիտեթիւն:

Քարլ. — Ինչ: Դու համարձակեցար անոր աւտուր տալ... այն դժբախտին՝ որ մէկ եղբոր մէջ մատնուեցաւ... Դու կը համարձակիս իմ զթուրքին հայցելու, միևնույն վայրկեանի

մը մէջ իմ տանն պատինն ու համբարն կ'աղարտես, այնչափ տարիններու քորինք ու ապագային յոյսը կը մարես: Ո՛հ, երբես անհետանալ մտայ, ուրախ եկարիք մը մտաւ իրերի վրայ՝ կարծելով դեռ երկար ժամանակ արգիլած ըլլալ մթագնիւր իմ որդւոյս փառքին, եթէ այն րոպէին քու սև մատուցութիւնդ նմարէն, վերջին կայծը սպառած պիտի ըլլար քու մարմինդ՝ որ իմս է...:

Կոս. — Ապաննեցէ՛ք զիս, ուրեմն, ես չեմ կըրնար ինքզինքս չքմեղացնել:

Քարյ. — Ո՛չ, նախ կ'ուզեմ բոլոր քու մատուցութիւններդ գիտնալ: Անտարաբնայն էր թէ զեռայն տանն մէջ կը գտնուէիր: Դու փէլ-լէկորդին հետ երգում ըրած էիր ինծի դէմ, բայց ես վրէժս պիտի լուծեմ ձեզմէ՝ ձեր մաշուկ (ցայրոյրով զայն վեր կը վերցնէ):

Կոս. — Կը սարսափեցնէք զիս:

Քարյ. — Ո՛չ, ապիրատ, ոչ ինչպէս չվարաւ, անցար վայրկենի մը մէջ շնչելու բոլոր իմ անտաննէն երազներս, բոլոր երբօրդ փառքը, այսպէս և ոչ ալ հիմա պէտք ես սարսափել: Ե՛ւ ընդունիր՝ կենսքիդ վերջին ժամուն աներկ կիւղ հրաւերը՝ մեր անպատուութիւնը զուրիս հանելէդ վերջ: Փէլլէկորդի նկարը՝ քու դաւովդ հոն հասարակաց գովալլումին ի տես դուռած է: Ո՛հ, յանուն դժոխքի, ոչ դու ոչ Փէլլէկորդ պիտի կարենաք իմ բարեութիւնէն ազատիլ: Փառսարութիւնը՝ միակ տօնի մ'ինչ, ծի թելադրեց, ոչ ոք պիտի կարենայ զիս վրէժխնդրութիւնէն ետ կցնել: Ոսկիով մարդապաններ և սիկաբեաններ՝ կը ստեղծուին մաշի տեղ: Կեղծ համբոյրով մը, խարդախ նամակով մը՝ կարելի է անծ մ'այնպիսի տեղ մը հրաւիրել՝ ուր անվրէպ երթայ և ոտքը մահուան ծածկարանին վրայ դնէ:

Կոս. — Ո՛հ, թշուա՛ս ֓էլլէկորդ (ձենքնով երեսը կը գոցէ):

Քարյ. — Կրածկէ՛ երեսդ, այո՛, և արցունքներ թափէ ազատարարդ համար:

Կոս. — (քիչ քիչ ինքն իրեն կոչ գալ): Հայր, եթէ չէք ուզեր խղճի խայթերով տառապիլ, գնացէ՛ք մի՛ դանդաղիք, անապարեցէ՛ք արեւնահեղեղին մը խափանելու...: Փրկեցէ՛ք ֓էլլէկորդն:

Քարյ. — Եւ դեռ կը համարձակիս իրեն հաւմար ինծի աղաչել:

Կոս. — Այո՛, վասն զի կ'աղաչեմ քեզի՝ երկրորդ հօր մը համար: Դու ինծի կենք տուիր, իսկ ֓էլլէկորդն զիս սողոգ մահուանէ մը փրկեց: Բոլոր ձնեղով վկայ եղաւ իր վեհանձն գործին: Ես պարտական էի փոխադարձ վարձատրութիւն մ'ընել ֓էլլէկորդին և ըրի՛ իր մտքի ծնունդն իրեն վերադարձնելով, և միանգամայն ջանալով իմ տանն պատինն ալ փրկելու՝ խնայելով անոր անպատուութեան ան-

ջընջելի արտաքը, որ իր վրայ պիտի մնար ցմիշտ, եթէ իրագործուելու ըլլար ձեր դժոխային ծրագիրը: Ախ հայրիկ, բացէ՛ք անգամ մ'աչքերնիդ այն անդունդին վրայ՝ ուր կը գտնուիր, փրկեցէ՛ք ձեր ընտանեաց պատիւը, մի՛ դրոշմէք անպատուութեան կնիքը ձեր աւնարատ անունն վրայ: Դախանն զձեզ կը կուրցնէ և ձեր սրտէն կը խլէ արդարութեան և համեստութեան զգացումը: Այո՛, ես յանցարտ եմ ձեզ հանդէպ, բայց եղա՛յ՝ վատահամբաւ չըլլալու համար բոլոր աշխարհի և Աստուծոյ առջև:

Քարյ. — Ո՛հ, որդեանկ իմ: Դու սրտիս մէջ սիրոյ սոսկալի փոթորիկ մը յարուցիր...: Յաղթեցիր: Ո՛հ, ոչ, պէտք չէ ուշանալ վայրկեան մը, պէտք է փութալ ֓էլլէկորդ փրկելու համար:

Տ Ե Ս Ի Լ Ե

ԴՈՄԵՆԻՈՍ, ՓԵՆԷԿՐՈՍ և ՎԻՐՈՅԻԶԵԱՅՔ.

Փէլ. — (Դոմինիկոս զինք վեր բռնած, մտնալ ցու վիրաւորուած է):

Քարյ. — (աւրապիսեան կանգ կ'առնէ) Ժաւանակին չհասայ (քատիւարեմին խորը կը քաշուի):

Կոս. — (անոր քով վագելով) Ո՛հ, ֓էլլէկորդ: Դոմ. — Անկողինին վրայ տարածենք զինք:

Փէլ. — (Դոմինիկոսին) (Լռէ):

Կոս. — Ո՛հ, ինչո՛ւ:

Փէլ. — Բան չկայ, բան չկայ, թո՛ղ որ ես նստիմ... նկարս տեսայ զիչեր ճաւանակ, մինչ լուսինն անոր վրայ սիրոյ ճառագայթ մը կը սփռէր...: Վաղուան արեգակը շուտով պիտի թափէ, կը յուսամ:

Կոս. — Բայց դու գիտես ես... (Ո՛վ երկինք, ինչ պատահեցաւ):

Դոմ. — (Ես երդում եմ լռելու):

Փէլ. — Ես հանգիստ եմ... երջանիկ... տես... կրնամ ապահով ոտքի ելնել... բոլոր երիտաւարագութեանն ուժը վրաս է...: Եկուր, այս հրաշալի զիչերը վայելուք. խնդրենք Երկինքի լոյս... և ներում... մեր թշուառութեանց համար (դէպ ի պատուհան երբայո՛ւ համար՝

Քարյունիկ ի հանդիպի): Ախ դուք: (Դոմինիկոսին բազկաց ձեչ կ'իյնայ):

Կոս. — Դոմինիկոս, դուք կու լաք:

Դոմ. — Ո՛հ, չեմ կրնար լռել: Եղբայրս սըրտին ստորին մասէն (ցոյց տալով սիրտը) վիրաւորուած է:

Կոս. — (պտալով մը) Ախ:

Քարյ. — Կ'իւրաւորուած:

Կոս. — Շուտ, Դոմինիկոս, օգնութիւն մը:

Փէլ. — Եղբայր, մի բաժնուիր քովէս, քեզի պէտք ենք:

Կոս. — Ուրեմն կ'ուզես մեռնիլ: Ես կը վագեմ:

Փէլ. — Ո՛չ, կոստանդին, մի հեռանաք. ձեռքդ ինծի տուր: Ո՛հ, իրաւունք կը զգամ թէ վաղուան արշալոյսը պիտի չտեսնեմ: Հայրդ կանչէ, ըսելիք ունիմ:

կոս. — (առանց խօսք մ'արտաբերելու, հօրը կ'աղայէ որ մօտենայ):

Քարյ. — (մօտենալով) (իմ գոհո):

Փէյ. — (կոտտանդինի և Գոմինիկոսի (հեռա-
ցէ՛ք քովէս վայրկեան մը):

կոս. — Ախ: (Գոմինիկոսի վրայ կը ձգէ ինք-
զինք):

Փէյ. — Կը դողդա՞ք դուք... Զիտ սպաննող-
ներուն անունը պիտի չգիտցուի... թող Աս-
տուած ներէ ինձի՛ ինչպէս ես ի սրտէ իրենց
հերած եմ: Զեր որդին՝ երբ սուրը կուրծքս կը
մխէր, հեզնօրէն ըսաւ ինձի. «Ո՛վ իմ փէլէ-
կոսս, ներէ՛ ինձի, զքեզ ճանչցա»: Ո՛հ,
այո՛, յանուն Աստուծոյ ես իրեն կը ներեմ.
բայց դուք ալ կոտտանդինի ներեցէ՛ք:

Քարյ. — Ես անոր ներած եմ:

Փէյ. — Ո՛հ ձեռքս սրտիս վրայ սեղմեցէ՛ք:

Քարյ. — Ո՛վ Երկինք, որչափ մեծ է իր առաքի-
նութիւնը (ձեռքը կուրծքին վրայ սեղմելով):

Փէյ. — Կոտտանդին, մօտ եկուր... տես, հայրդ
քեզի ներած է: Ո՛վ յետին ուրախութիւն իմ
կեանքիս: Ախրէ զինք, և երջանիկ պիտի ըլ-
լաս, որովհետեւ Երկինք շօրհնէր այն որդիքը՝
որ իրենց ծնողաց ցաւ և արցունք կը պատ-
ճառեն: Այս է իմ վերջին յիշատակս:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

ՔԱՅԵԼԱՆԻ և յիշեալք, ապա ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Քափ. — Փէլէկոյն: Ախ: Քու փառք...:

Փէյ. — Ո՛հ... ասիկայ զեռ իմս է... ո՛վ ու-
սուցիչ:

Քափ. — Որդեակ իմ, որչափ կը ցաւիմ քեզմէ
բաժնուելուս վրայ: Արդէն ամէն բան գի-
տեմ... (Քարյոնէիմ) Պարոն, փախէ՛ք այս
մահուան անկողնէն: Վախցէ՛ք:

Փէյ. — Ախրէի՛ ուսուցիչ, ինք և իր որդին ան-
մեղ են մահուանս նկատմամբ... թող անա-
ղարս և մաքուր մնայ իրենց համբաւը... միակ
շնորհքն է զոր քեզմէ կը խնդրեմ: Հիմա բո-
լոր բարեկամներս ու ծանօթներս շուրջս կը
գտնուին: Գրկեցէ՛ք զիս ամէնքդ ալ... կ'ու-
զեմ որ մօտս ըլլաք...: Քարյոնէ՛, զիս չէ՛ք
գրկեր:

Քարյ. — (գրկելով զաւելկայ) (Ո՛վ իայթ խղճի):

կոս. — Ո՛վ իմս փէլէկոյն...:

Փէյ. — Մնա՞ք բարեաւ, Կոտտանդին, Գոմինի-
կոս, ուսուցիչ, Քարյոնէ՛... լաւագոյն աշ-
խարհի մը մէջ կը տեսնուինք: Ախ, Քոլում-
պոս, վրձինս մեռած է... բայց երկինքի մէջ
պիտի ապրի, ուր պիտի նկարեմ սիրոյ պատ-
կերը: «Նկարիչը՝ որ կը մեռնի՝ ներելով»: ձեռով, իտալիա, քեզի կը յանձնարարեմ
իմ նկարս: ձեռով, քեզի խեղճ փէլէկոյնի
յիշատակը, որ 23 տարեկան կը մեռնի: Ո՛հ,
ահաւասիկ հոն է իմ օրհնեալ կոյնս: Ահա
հոն՝ երկնաւոր ճառագայթներով բոցանշոյլ...
ժպտուն զիս կը հրաւիրէ... ախ... (արտաի
մի վրայ ինգին կ'աւանդէ):

Աճե՛րը. — Մեռաւ, մեռաւ:

Յոփ. — (Որ քառերաբեմ պիտի մտնէ երբ
Փէլէկոյն պիտի լսէ. «Նկարիչը՝ որ կը մեռ-
նի՛ ներելով»: Մեռաւ... ախ... (ձեռքերով
կընկը կը ծածկէ):

Վերջ. Թատերասիւղին.

Թղթ. Հ. Ա. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Կայանաւոր օգապարիկ մը վիր կը բարձրա-
նայ. տակէն կախուած են իրեն պոչ չորս կոնա-
մներ՝ որոնք ձուլներու փշուրիմ ասեմ՝ օդապա-
րիկիմ կիցուածքը կը կամոմաւորեն: